

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Katowice, dnia 14 grudnia 2022 r.

Poz. 8460

UCHWAŁA NR XLVIII/448/2022 RADY GMINY WILKOWICE

z dnia 30 listopada 2022 r.

w sprawie przyjęcia Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Wilkowice na lata 2022-2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 559 ze zmianami), art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840)

Rada Gminy Wilkowice uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji „Program opieki nad zabytkami dla Gminy Wilkowice na lata 2022-2025”, zaopiniowany pozytywnie przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Wilkowice.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

mgr Marcin Kwiatek

Załącznik do uchwały Nr XLVIII/448/2022

Rady Gminy Wilkowice

z dnia 30 listopada 2022 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

**GMINA WILKOWICE
POWIAT BIELSKI
WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE**

ZAMAWIAJĄCY	GMINA WILKOWICE
WYKONAWCA	WESTMOR CONSULTING

WILKOWICE 2022

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Opracowanie:

Westmor Consulting

Urszula Wódkowska

Biuro: ul. Królewiecka 27, 87-800 Włocławek

Siedziba: ul. 1 Maja 1A, 87-704 Bądkowo

Zespół autorów pod kierownictwem Karoliny Drzewieckiej – Kierownika Projektu:

Joanna Kaszubska – Konsultant

Ewelina Ziółkowska – Analityk

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Spis treści

Spis treści.....	3
1. Wstęp.....	4
2. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami.....	5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	7
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	7
4.2. Relacje programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	9
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	13
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Gminy Wilkowice (analiza dokumentów programowych gminy)	13
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy	22
5.2.1. Zarys historii obszaru Gminy	24
5.2.2. Krajobraz kulturowy	26
5.2.3. Zabytki nieruchome	31
5.2.4. Zabytki ruchome	32
5.2.5. Zabytki archeologiczne	32
5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	34
5.2.7. Dziedzictwo niematerialne	36
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	39
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	42
5.4.1 Stan zachowania zabytków znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków	45
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy	45
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego – analiza szans i zagrożeń	51
7. Założenia programowe	52
7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami.....	52
7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki	52
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.....	55
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	56
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	58
11. Załączniki	60
Załącznik 1	61
Załącznik 2	67
Spis tabel, rysunków i wykresów	84

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe stanowi dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, a także dorobek czasów współczesnych. Jest to wartość materialna i niematerialna określająca nasze pochodzenie i kulturę. Na dorobek ten składają się zarówno elementy przyrodnicze, jak i również wytwory i osiągnięcia cywilizacyjne ludzkości, m.in. w zakresie nauki, sztuki, architektury czy techniki. Elementem dziedzictwa kulturowego są zabytki, w tym: zabytki ruchome, zabytki nieruchome oraz zabytki archeologiczne. Są one nie tylko cennym źródłem informacji nt. życia naszych przodków, ale również ważnym elementem rozwoju społeczno-gospodarczego, bowiem bogate i różnorodne dziedzictwo kulturowe stanowi, istotną dla rozwoju lokalnych samorządów, atrakcję turystyczną. Dziedzictwo kulturowe jest zatem fundamentem tożsamości danej społeczności, dlatego ważna jest jego ochrona w celu zachowania tego dorobku dla przyszłych pokoleń.

Obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami wynika z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przyjęty w formie uchwały program, stanowi element polityki samorządowej i służy podejmowaniu działań w zakresie inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, a także promowania dziedzictwa kulturowego. Powinien być narzędziem mającym na celu eksponowanie walorów krajobrazu kulturowego, jak również wykorzystanie dorobku kulturowego na cele społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Głównym odbiorcą programu jest lokalna społeczność, w tym właściciele i użytkownicy obiektów zabytkowych, ale także wszyscy mieszkańcy danej jednostki samorządu terytorialnego, którzy poprzez swoją działalność, wpływają na zachowanie i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego danego obszaru.

Celem opracowania „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Wilkowice na lata 2022-2025” jest dążenie do poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego, a przez to zachowanie piękna krajobrazu kulturowego. Program ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe Gminy Wilkowice. Wskazane w Programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Głównymi odbiorcami niniejszego dokumentu są mieszkańcy gminy Wilkowice, którzy bezpośrednio odczują efekty jego wdrażania. Poprzez działania edukacyjne, realizacja Programu może budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości oraz zacieśnia procesy integracyjne w społeczności lokalnej.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Reasumując, przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy Wilkowice, a celem jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami.

2. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i opracowania programu opieki nad zabytkami jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840 ze zm.). Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Ustawa wprowadza obowiązek sporządzania programów przez samorządy, zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym, jak i gminnym. W myśl art. 87 ustawy, programy opieki nad zabytkami opracowywane są na 4 lata i mają na celu w szczególności:

1. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
2. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
3. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
4. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
5. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
6. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z realizacji programu zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Gmina Wilkowice nie posiada dotychczas opracowanego „Programu opieki nad zabytkami”.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki w Polsce objęte zostały ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Art. 5 Konstytucji RP brzmi: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Zaś w art. 6 ust. 1 Konstytucji RP czytamy: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”. Natomiast art. 86 Konstytucji RP wskazuje, że „każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie”.

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest wspomniana ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840 ze zm.). Ustawa określa m.in. przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi. Zgodnie z art. 3 ww. ustawy zabytek to „nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”. Zabytki dzielą się na trzy zasadnicze grupy:

- zabytki nieruchome – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
- zabytki ruchome – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
- zabytki archeologiczne – zabytki nieruchome, będące powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożone z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów, albo zabytki ruchome, będące tym wytworem.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Zadania publiczne o charakterze ponadgminnym określa ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2022 poz. 559 ze zm.).

Z punktu widzenia niniejszego opracowania istotne jest uwzględnienie innych uregulowań prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które znajdują się w wielu obowiązujących ustawach, w tym w:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022 r. poz. 503, ze zm.).
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. 2021 poz. 2351, ze zm.),

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2021 poz. 1973, ze zm.),
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916, ze zm.),
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2021 poz. 1899, ze zm.),
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. 2020 poz. 194, ze zm.),
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1327 ze zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 2022 poz. 385),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2019 poz. 1479, ze zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 2020 poz. 164, ze zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2019-2022

„Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki Nad Zabytkami na lata 2019-2022” stanowi załącznik do uchwały nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. (poz. 808). Głównym celem projektu Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, poprzez realizację trzech celów szczegółowych, podzielonych na następujące kierunki działań:

Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym;

Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego;

Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości;
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Cele gminy Wilkowice w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego są spójne z celami na szczeblu krajowym i wpisują się przede wszystkim w cel strategiczny 2 i 3 oraz wzmacniają realizację kierunków działań w nich zawartych.

STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO (WSPÓŁDZIAŁANIE, KULTURA, KREATYWNOSĆ)
2030

„Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030” przyjęta została uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. (M.P. z 2020 r. poz. 1060). Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 jest jednym z instrumentów realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju oraz jedną z dziewięciu horyzontalnych zintegrowanych strategii rozwoju.

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Projekt Strategia zakłada trzy cele szczegółowe, które obejmują:

1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne poprzez: usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami oraz rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej,
2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich poprzez: tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze, ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury, digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury, umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę oraz wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą,
3. Wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne poprzez: wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju, rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych oraz wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

Założenia „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Wilkowice na lata 2022-2025” wpisują się w cele i założenia przyjęte w powyższym Dokumencie, głównie poprzez realizację celu szczegółowego 2.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

4.2. Relacje programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu**STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO „ŚLĄSKIE 2030”**

Strategia została przyjęta uchwałą nr VI/24/1/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 19 października 2020 r.

Wizja rozwoju województwa śląskiego została sformułowana następująco: „Województwo śląskie będzie nowoczesnym regionem europejskim o konkurencyjnej gospodarce, będącej efektem odpowiedzialnej transformacji, zapewniającym możliwości rozwoju swoim mieszkańcom i oferującym wysoką jakość życia w czystym środowisku”.

Osiągnięcie wyznaczonej wizji rozwoju województwa śląskiego wymaga koncentracji działań na czterech celach strategicznych, dla których sformułowano cele operacyjne w perspektywie do roku 2030:

- cel strategiczny A: Województwo śląskie regionem odpowiedzialnej transformacji gospodarczej:
 - cel operacyjny A.1. Konkurencyjna gospodarka,
 - cel operacyjny A.2. Innowacyjna gospodarka,
 - cel operacyjny A.3. Silna lokalna przedsiębiorczość;
- cel strategiczny B: Województwo śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca:
 - cel operacyjny B.1. Wysoka jakość usług społecznych, w tym zdrowotnych,
 - cel operacyjny B.2. Aktywny mieszkaniec,
 - cel operacyjny B.3. Atrakcyjny i efektywny system edukacji i nauki;
- cel strategiczny C: Województwo śląskie regionem wysokiej jakości środowiska i przestrzeni:
 - cel operacyjny C.1. Wysoka jakość środowiska,
 - cel operacyjny C.2. Efektywna infrastruktura,
 - cel operacyjny C.3. Atrakcyjne warunki zamieszkania, kompleksowa rewitalizacja, zapobieganie i dostosowanie do zmian klimatu;
- cel strategiczny D: Województwo śląskie regionem sprawnie zarządzanym:
 - cel operacyjny D.1. Zrównoważony rozwój terytorialny,
 - cel operacyjny D.2. Aktywna współpraca z otoczeniem i kreowanie silnej marki regionu,
 - cel operacyjny D.3. Nowoczesna administracja publiczna.

„Program opieki nad zabytkami dla Gminy Wilkowice na lata 2022-2025” wpisuje się w cel strategiczny B „Województwo śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca”, cel operacyjny B.2. „Aktywny mieszkaniec” oraz podporządkowane mu następujące kierunki działań:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

- podniesienie jakości i poprawa dostępu do oferty i infrastruktury kultury, sportu, rekreacji i turystyki umożliwiającej wszechstronny rozwój mieszkańców,
- promowanie, upowszechnianie i ochrona dziedzictwa kulturowego,
- wzmocnienie świadomości i budowanie tożsamości narodowej oraz regionalnej.

Program opieki nad zabytkami dla Gminy Wilkowice wpisuje się również w cel strategiczny C „Województwo śląskie regionem wysokiej jakości środowiska i przestrzeni”, cel operacyjny „Atrakcyjne warunki zamieszkania, kompleksowa rewitalizacja, zapobieganie i dostosowanie do zmian klimatu” oraz podległy mu kierunek działań: „rekultywacja i rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz zagospodarowanie terenów i obiektów przemysłowych m.in. na cele środowiskowe, gospodarcze, kulturalne, rekreacyjne”.

Kierunki działań i zadania zawarte w niniejszym Programie są również zgodne z celem strategicznym D województwa śląskiego: „Województwo śląskie regionem sprawnie zarządzanym”, celem operacyjnym „Aktywna współpraca z otoczeniem i kreowanie silnej marki regionu” oraz podporządkowanymi mu następującymi kierunkami działań:

- organizacja flagowych wydarzeń biznesowych, naukowych, sportowych, kulturalnych promujących województwo i wykorzystujących unikatowe atuty regionu,
- ochrona, promocja oraz podnoszenie atrakcyjności miejsc i obiektów o wartości historycznej, symbolicznej, architektonicznej, przyrodniczej, stanowiących „wizytówki” regionu.

Założenia niniejszego Programu wpisują się w wymienione kierunki działań.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO 2020+

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020 + został przyjęty uchwałą nr 26/2/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. 2016.4619). Plan zagospodarowania przestrzennego województwa stanowi podstawowe narzędzie dla kształtowania przez samorząd wojewódzki regionalnej polityki przestrzennej.

Wizja rozwoju przestrzennego województwa brzmi następująco: „Województwo śląskie będzie regionem o nowoczesnej gospodarce, wykorzystującym kreatywność jego mieszkańców i wzmacniającym istniejące potencjały gospodarcze i środowiskowe, zapewniającym równość życiowych i rozwojowych szans przy poszanowaniu zasady zrównoważonego i trwałego rozwoju”.

By zrealizować wizję przestrzenną rozwoju województwa, ustalono następujące cele:

1. Promocja gospodarczego wzrostu i innowacji;
2. Zapewnienie mieszkańcom dostępu do usług publicznych;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

3. Zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego;
4. Infrastrukturalne powiązania regionu.

W dokumencie zostały wskazane elementy, które mają wpływ na bogate dziedzictwo kulturowe regionu. Składają się na nie zabytki architektury, budownictwa, sztuki, archeologii, ale także tradycje oraz zwyczaje.

Założenia zawarte w „Programie opieki nad zabytkami Gminy Wilkowice na lata 2022-2025” są spójne i wpisują się w cele zawarte w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+, w tym przede wszystkim Cel 3. Zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego, w ramach którego opisano kierunki działań powiązane z kształtowaniem krajobrazów kulturowych w obszarach miejskich i wiejskich. Wspólnie, dokumenty te przyczynią się do zachowania dziedzictwa kulturowego województwa śląskiego.

PROGRAM ROZWOJU TURYSTYKI W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM 2020+

Program został przyjęty uchwałą Zarządu Województwa Śląskiego nr 2110/222/V/2017 z dnia 17.10.2017 r. Wizja rozwoju turystyki w województwie śląskim: „Województwo śląskie to region pełen pozytywnej energii.... gdzie turystyka jest jednym z istotnych sektorów gospodarki, której rozwój odbywa się w poszanowaniu zasad zrównoważonego rozwoju z wykorzystaniem bogactwa i różnorodności walorów przyrodniczych i kulturowych w szczególności dziedzictwa postindustrialnego, które daje turystom, zarówno krajowym i zagranicznym, oraz mieszkańcom regionu możliwość wypoczynku, oraz aktywnego i atrakcyjnego spędzania wolnego czasu przez cały rok”.

Wizja ta jest realizowana poprzez następujące priorytety i cele szczegółowe:

- priorytet: produkt turystyczny:
 - cel szczegółowy: kreatywność w turystyce – udoskonalanie istniejących i tworzenie nowych produktów turystycznych oraz wzmacnianie marek terytorialnych,
- priorytet: infrastruktura:
 - cel szczegółowy: atrakcyjność i wysoki standard infrastruktury turystycznej i okółoturystycznej,
- priorytet: system zarządzania:
 - cel szczegółowy: wzrost produktywności i sprawności sektora turystyki i podmiotów współpracujących.

Kierunki działań i zadania zawarte w „Programie opieki nad zabytkami Gminy Wilkowice na lata 2022-2025” wpisują się w priorytet „produkt turystyczny”, podporządkowany mu cel szczegółowy oraz następujące kierunki działań „Rozwój produktów turystycznych opartych na

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

zasobach dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, w tym industrialnego” i „Promocja istniejących marek terytorialnych”.

Ponadto zapisy Programu opieki nad zabytkami Gminy Wilkowice są zgodne z priorytetem „infrastruktura”, podporządkowanemu mu celowi szczegółowemu oraz kierunkowi działań „Dostosowanie i rewitalizacja obiektów o walorach kulturowych oraz terenów przemysłowych do potrzeb turystyki i rekreacji”.

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU BIELSKIEGO 2021+

Strategia została przyjęta uchwałą nr VI/33/287/21 Rady Powiatu w Bielsku-Białej z dnia 30 września 2021 r. Wizja rozwoju powiatu bielskiego została sformułowana następująco: „Powiat bielski stwarza atrakcyjne warunki rozwoju osobistego, zawodowego i społecznego. W pełni wykorzystuje swój potencjał rozwijając profil turystyczny i przemysłowo-usługowy, jest przyjazny mieszkańcom, dostępny i otwarty na nowe inicjatywy. Stanowi modelowy przykład zielonej transformacji energetycznej i gospodarczej, a wzrastająca jakość dostępnych usług publicznych, stan infrastruktury i poziom aktywności mieszkańców, to przykład dobrych praktyk rozwojowych dla samorządów powiatowych”.

Wizja rozwoju powiatu bielskiego jest realizowana poprzez następujące cele strategiczne:

- Cel strategiczny 1. Wzmacnianie jakości świadczonych usług publicznych oraz potencjału instytucjonalnego,
- Cel strategiczny 2. Wysoka jakość środowiska naturalnego,
- Cel strategiczny 3. Wspieranie budowy nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy,
- Cel strategiczny 4. Efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych i dziedzictwa powiatu bielskiego oraz kreowanie silnej marki „Beskidy”.

Kierunki działań i zadania zawarte w „Programie opieki nad zabytkami dla Gminy Wilkowice na lata 2022-2025” wpisują się w Cel strategiczny 1. „Wzmacnianie jakości świadczonych usług publicznych oraz potencjału instytucjonalnego”, podległy mu cel operacyjny 1.4. „Zwiększanie dostępu do kultury i sportu” oraz następujące kierunki działań:

- organizowanie wydarzeń mających znaczenie dla rozwoju i upowszechniania kultury,
- wsparcie działalności kulturalnej prowadzonej przez organizacje społeczne,
- budowanie i rozwój tożsamości lokalnej mieszkańców powiatu w oparciu o kulturę lokalną,
- ochrona i rewaloryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego,
- współpraca na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami,
- wspieranie działalności bibliotek i innych form upowszechniania czytelnictwa.

Założenia niniejszego Programu wpisują się w wymienione kierunki działań.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU BIELSKIEGO NA LATA 2021-2024

Program został przyjęty uchwałą nr VI/23/189/20 Rady Powiatu w Bielsku-Białej z dnia 19 listopada 2020 r. Przewodnią ideą Programu jest kontynuacja ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami w powiecie bielskim, poprzez wdrożenie następujących priorytetów i kierunków działań:

- priorytet 1. Ochrona i zarządzanie dziedzictwem kulturowym powiatu:
kierunki działań:
 - zahamowanie procesu degradacji lokalnych zabytków,
 - systematyczna poprawa stanu zachowania dziedzictwa kulturowego,
 - podnoszenie rangi obiektów i zespołów zabytkowych;
- priorytet 2. Kształtowanie krajobrazu kulturowego:
kierunki działań:
 - ściśle powiązanie ochrony zabytków z rozwojem Powiatu Bielskiego,
 - ochrona historycznych układów ruralistycznych w połączeniu z ochroną środowiska,
 - rozwój turystyki z wykorzystaniem zasobów dziedzictwa kulturowego;
- priorytet 3. Promocja powiatu z wykorzystaniem potencjału kulturowego:
kierunki działań:
 - wzrost poziomu edukacji historycznej nt. regionalnego dziedzictwa kulturowego,
 - promocja lokalnych walorów zabytkowych, tradycji, obrzędów i zwyczajów,
 - zwiększanie atrakcyjności zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne.

Kierunki działań i zadania zawarte w „Programie opieki nad zabytkami dla Gminy Wilkowice na lata 2022-2025” wpisują się w powyższe priorytety i kierunki działań powiatu bielskiego, dążące do ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami na terenie powiatu bielskiego oraz Gminy Wilkowice.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOWICE (SUIKZP)

SUIKZP zostało przyjęte uchwałą nr XXXVIII/396/2010 Rady Gminy Wilkowice z dnia 14 stycznia 2010 r. Określono w nim m.in. uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków na terenie gminy Wilkowice.

Zgodnie z zapisami zawartymi w SUIKZP celem polityki ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego i zabytków jest:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

- zachowanie i wyeksponowanie wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego decydujących o tożsamości kulturowej gminy,
- kształtowanie atrakcyjnego oblicza gminy, a szczególnie jej przestrzeni publicznych,
- zachowanie krajobrazu otwartego obszarów o wysokich walorach przyrodniczych.

Zgodnie z SUIKZP zachowanie i ekspozycja wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego powinny polegać na:

- zachowaniu i rewaloryzacji zespołów i obiektów zabytkowych, zarówno wpisanych do rejestru jak też ujętych w ewidencji zabytków, ze zwróceniem szczególnej uwagi na tradycyjną zabudowę drewnianą, najbardziej zagrożoną ze względu na zły stan techniczny i wyburzenia powodowane przez realizację nowych obiektów,
- pozyskiwaniu inwestorów zainteresowanych odnową, zagospodarowaniem i wykorzystaniem na cele usługowe, turystyczne, itp. obiektów zabytkowych,
- promocji zasobów dziedzictwa kulturowego, które stanowić mogą atrakcję turystyczną gminy, poprzez informację o zabytkach, oznaczenie obiektów i wyznaczenie szlaków kulturowych wiodących przez zabytkowe fragmenty zabudowy,
- propagowaniu wśród mieszkańców wartości zasobów dziedzictwa kulturowego gminy, jej wyglądu i atrakcyjności,
- zachowaniu historycznych układów przestrzennych oraz dalszego ich rozwoju na zasadzie kontynuacji, wymiany i uzupełnienia istniejącej zabudowy,
- ochronie stanowisk archeologicznych udokumentowanych na terenie gminy.

W SUIKZP wyznaczono na terenie gminy Wilkowice trzy strefy, w ramach których określono następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego:

1. Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej - dotyczy obiektów wpisanych do rejestru zabytków:

W strefie tej obowiązuje:

- całkowita ochrona istniejącej substancji zabytkowej,
- konserwacja i rewaloryzacja obiektów kubaturowych,
- utrzymanie historycznego przebiegu układu komunikacyjnego oraz kształtu istniejących działek - niedopuszczalny jest dalszy podział działek, zmierzający do zagęszczenia zabudowy i zachwiania układu przestrzennego,
- poprawa wyglądu estetycznego istniejącej, bezstylowej zabudowy współczesnej,
- zakaz nadbudowy i rozbudowy obiektów zabytkowych,
- zakaz wprowadzania nowych inwestycji (zabudowy).
- wszelka działalność inwestycyjna w obszarze strefy wymaga opiniowania i nadzorowania przez organ do spraw ochrony zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

- 2. Strefa częściowej ochrony konserwatorskiej** - strefa ochrony zachowanych elementów zabytkowych wpisanych jako obiekty do ewidencji zabytków, zespoły sakralne, cmentarze wraz z drzewostanem niewpisane do rejestru zabytków, a przedstawiające istotne walory zabytkowe o wartościach lokalnych oraz tereny bezpośredniego otoczenia obiektów objętych ścisłą ochroną.

Działalność w tej strefie powinna zmierzać do:

- zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania oraz stylowej architektury zabytkowej - poprzez jej adaptację i konserwację,
- utrzymania historycznych układów dróg i działek,
- dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji ruralistycznej i cech stylowych budownictwa miejscowego,
- rewaloryzacji zdewastowanych terenów, pielęgnacji, utrzymania oraz wypełnienia zielenią,
- dopuszczeniu zabudowy harmonijnie powiązanej z krajobrazem zespołu zabytkowego po ustaleniu nieprzekraczalności gabarytów.

W strefie tej obowiązuje:

- dla zespołu specjalistycznego szpitala chorób płuc w Bystrej oraz szpitala kolejowego w Wilkowicach: ochrona i rewaloryzacja historycznej architektury, rewaloryzacja zdewastowanego terenu, pielęgnacja, utrzymanie oraz wypełnianie zazielenienia i utrzymanie historycznego układu dróg i działek. Dopuszcza się wprowadzenie nowej zabudowy w ograniczonym zakresie pod warunkiem, że nie spowoduje to obniżenia wartości kulturowych, oraz przy odpowiednim ukształtowaniu formy architektonicznej nawiązującej do zabudowy historycznej,
- dla zabytkowych cmentarzy i traktów: utrzymanie i uzupełnianie zieleni, utrzymanie historycznych układów dróg, rozplanowania, na cmentarzach zachowanie i rewaloryzacja założeń oraz elementów (zabytkowe nagrobki, kaplice, krzyże, starodrzew),
- dla ważniejszych punktów i ciągów widokowych: ograniczenie działalności inwestycyjno-budowlanej, pielęgnacja i podkreślenie walorów naturalnych zieleni, utrzymanie osi widokowych na zabytki, zakaz tworzenia nowych dominant. Lokalizacja nowych inwestycji winna polegać na wkomponowaniu ich w teren i w historyczne uwarunkowania.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

3. Strefa ochrony zabytków (stanowisk) archeologicznych:

Zabytki (stanowiska) archeologiczne objęte są zakazem działań niszczących takich jak: prace niwelacyjne, wybierzyskowe czy głęboka orka. Natomiast wszelkie zamierzenia inwestycyjne, w tym: melioracja, gazyfikacja, prace kanalizacyjne, energetyczne, teletechniczne oraz roboty budowlane - muszą być bezwzględnie zgłoszone i uzgodnione z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na określonych indywidualnie warunkach konserwatorskich, z ewentualnością nakazu przebadania poprzedzającego inwestycje, na koszt inwestora.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO (MPZP)

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO FRAGMENTU GMINY WILKOWICE DLA TERENÓW POŁOŻONYCH WE WSCHODNIEJ CZĘŚCI GMINY, ZLOKALIZOWANYCH W MIEJSCOWOŚCI WILKOWICE (OBRĘB EWIDENCYJNY HUCISKA) POMIĘDZY UL. ŻNIWNA A GRANICĄ ADMINISTRACYJNĄ GMINY WILKOWICE (UCHWAŁA NR XVIII/181/2020 RADY GMINY WILKOWICE Z DNIA 27 MAJA 2020 R.)

W MPZP nie występują obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w ewidencji zabytków.

Dla ochrony szczególnych wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych przyjmuje się w obszarze MPZP uwarunkowania ustalone dla otuliny Parku Krajobrazowego Beskidu Małego utworzonego Rozporządzeniem 9/98 Wojewody Bielskiego z dnia 16 czerwca 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Bielskiego nr 9, poz. 110).

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOWICE W ZACHODNIEJ CZĘŚCI GMINY, OBEJMUJĄCEGO CZĘŚĆ PARKU KRAJOBRAZOWEGO BESKIDU ŚLĄSKIEGO W MIEJSCOWOŚCI BYSTRA I MESZNA (OBREBY EWIDENCYJNE BYSTRA KRAKOWSKA, MESZNA) (UCHWAŁA NR XXIV/227/2020 RADY GMINY WILKOWICE Z DNIA 9 GRUDNIA 2020 R.)

W MPZP nie występują obiekty wpisane do rejestru zabytków. Ustaleniami MPZP objęto ochroną obiekty zabytkowe oraz stanowisko archeologiczne wraz z 20 m strefą ochrony od granicy stanowiska archeologicznego.

W zakresie ochrony obiektów zabytkowych i stanowiska archeologicznego w MPZP ustalono:

- stanowisko archeologiczne:
 - w zasięgu stanowiska archeologicznego i jego strefy ochrony obowiązują przepisy związane z ochroną zabytków oraz zakaz niszczenia i rozbioru walów kamiennych,
- obiekty zabytkowe:
 - nakaz zachowania historycznych cech stylowych budynków w szczególności: gabarytów i formy obiektów, geometrii i pokrycia dachów, wystroju elewacji i detali architektonicznych, podziału architektonicznego elewacji (rozmiar, kształt i rozmieszczenie otworów),

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

- dopuszcza się zmianę sposobu użytkowania istniejących obiektów, zgodnego z przeznaczeniem ustalonym w planie, pod warunkiem zachowania ich charakterystycznych cech stylowych,
- zakaz nadbudowy obiektów objętych ochroną.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOWICE DLA TERENÓW POŁOŻONYCH W CZĘŚCI BYSTREJ I MESZNEJ OD UL. SZCZYRKOWSKIEJ W KIERUNKU ZACHODNIM DO GRANIC PARKU KRAJOBRAZOWEGO BESKIDU ŚLĄSKIEGO (UCHWAŁA NR IX/81/2019 RADY GMINY WILKOWICE Z DNIA 19 CZERWCA 2019 R.)

Brak zapisów zmieniających dotyczących zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOWICE W ZACHODNIEJ CZĘŚCI GMINY W MIEJSCOWOŚCI BYSTRA (OBRĘB BYSTRA ŚLĄSKA), W REJONIE UL. NIECAŁEJ I UL. SZCZYRKOWSKIEJ (UCHWAŁA NR XLVII/394/2018 RADY GMINY WILKOWICE Z DNIA 25 KWIETNIA 2018 R.)

W MPZP nie występują obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w ewidencji zabytków.

Zgodnie z zapisami w MPZP nie określono zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej oraz obiektów zabytkowych podlegających ochronie na podstawie ustaleń MPZP.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOWICE W ZACHODNIEJ CZĘŚCI GMINY W MIEJSCOWOŚCI BYSTRA (OBRĘB BYSTRA ŚLĄSKA), W REJONIE UL. NIECAŁEJ I UL. SZCZYRKOWSKIEJ (UCHWAŁA NR LV/377/2018 RADY GMINY WILKOWICE Z DNIA 28 LUTEGO 2018 R.)

W MPZP nie występują obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w ewidencji zabytków.

Zgodnie z zapisami w MPZP nie określono zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej oraz obiektów zabytkowych podlegających ochronie na podstawie ustaleń MPZP.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOWICE W CENTRALNEJ CZĘŚCI GMINY W MIEJSCOWOŚCI WILKOWICE (OBRĘB WILKOWICE), PRZY UL. GRABECZNIK (UCHWAŁA NR XLV/378/2018 RADY GMINY WILKOWICE Z DNIA 28 LUTEGO 2018 R.)

W MPZP nie występują obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w ewidencji zabytków.

Zgodnie z zapisami w MPZP nie określono zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej oraz obiektów zabytkowych podlegających ochronie na podstawie ustaleń MPZP.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOWICE OBEJMUJĄCEGO OBSZAR OD UL. ŻYWIECKIEJ W KIERUNKU WSCHODNIM DO UL. PROSTEJ ORAZ OD UL. WYZWOLENIA W KIERUNKU PÓŁNOCNYM DO GRANIC ADMINISTRACYJNYCH GMINY (UCHWAŁA NR XLIV/366/2018 RADY GMINY WILKOWICE Z DNIA 31 STYCZNIA 2018 R.)

Ustaleniami MPZP objęto ochroną obiekty zabytkowe oraz zabytki archeologiczne ze strefą ochrony konserwatorskiej.

W zakresie ochrony tych obiektów w MPZP ustalono:

— stanowiska archeologiczne:

- w obszarach stref ochronnych obowiązuje zakaz przekształcania terenu i prowadzenia działań inwestycyjnych. Dopuszcza się zachowanie istniejących przejazdów/dojazdów gruntowych do pól/działek z możliwością ich stałej eksploatacji i konserwacji w formie nasypów gruntowych. Nie dopuszcza się przejazdów/przepustów betonowych,
- zasady ochrony zabytków archeologicznych, w tym warunki prowadzenia w strefach ochrony robót budowlanych, a także prac ziemnych związanych z infrastrukturą techniczną, drogową i melioracją określają przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- w zasięgu stanowiska archeologicznego i jego strefy ochrony obowiązują przepisy związane z ochroną zabytków oraz zakaz niszczenia i rozbiórki wałów kamiennych,

— obiekty zabytkowe:

- nakaz zachowania historycznych cech stylowych budynków w szczególności: gabarytów i formy obiektów, geometrii i pokrycia dachów, wystroju elewacji i detali architektonicznych, podziału architektonicznego elewacji (rozmiar, kształt i rozmieszczenie otworów),
- dopuszcza się zmianę sposobu użytkowania istniejących obiektów, zgodnego z przeznaczeniem ustalonym w planie, pod warunkiem zachowania ich charakterystycznych cech stylowych,
- zakaz nadbudowy obiektów objętych ochroną,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

- dla kapliczek i krzyży przydrożnych: utrzymanie istniejącej formy, detalu architektonicznego obiektu, a także w przypadku jego renowacji zastosowanie materiałów wykończeniowych dostosowanych do pierwotnego wykończenia. W przypadku przebudowy drogi, wymuszającej przeniesienie obiektu, nowa lokalizacja powinna być możliwie najbliższa pierwotnej. Nakaz zachowania i konserwacji starodrzewu, w uzasadnionych przypadkach dopuszcza się jego usunięcie.

Zgodnie z zapisami MPZP, ochronie podlegają tereny w obrębie wyznaczonych stref częściowej ochrony konserwatorskiej, w tym:

- dla zespołu szpitala - ochrona i rewaloryzacja historycznej architektury na zasadach jak powyżej w przypadku obiektów zabytkowych, ochronie podlega komponowane otoczenie obiektów zabytkowych w granicach ogrodzenia, wraz ze starodrzewiem i zielenią komponowaną, ogrodzeniami zabytkowymi, nawierzchniami, zakaz realizacji masztów, wież, siłowni wiatrowych i innych urządzeń zakłócających wgląd na eksponowany zabytek,
- dla zespołu kościoła parafialnego p.w. Św. Michała Archanioła - z kościołem, plebanią, kaplicą i zabytkowym cmentarzem - utrzymanie historycznych układów dróg i alejek, zachowanie i rewaloryzacja założeń oraz elementów (zabytkowe nagrobki, kaplice, krzyże, starodrzew, zabytkowe ogrodzenia),
- dla schroniska PTTK na Magurce - zakaz nasadzeń drzew wysokich powodujących przesłonięcie ekspozycji na obiekt, zakaz realizacji masztów, wież, siłowni wiatrowych i innych urządzeń zakłócających wgląd na eksponowany zabytek.

ZMIANA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO DLA DZIAŁKI NUMER 3672/3 ZLOKALIZOWANEJ W MIEJSCOWOŚCI WILKOWICE, PRZY UL. ŻYWIECKIEJ (UCHWAŁA NR XLI/337/2013 RADY GMINY WILKOWICE Z DNIA 27 LISTOPADA 2013 R.)

Zgodnie z zapisami w MPZP w granicach obszaru objętego zmianą planu nie występują obiekty lub obszary podlegające ochronie krajobrazu kulturowego, dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej.

ZMIANA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO DLA TERENU ZLOKALIZOWANEGO W MIEJSCOWOŚCI MESZNA W REJONIE ULICY DĘBOWEJ (UCHWAŁA NR XLI/338/2013 RADY GMINY WILKOWICE Z DNIA 27 LISTOPADA 2013 R.)

Zgodnie z zapisami w MPZP w granicach obszaru objętego zmianą planu nie występują obiekty lub obszary podlegające ochronie krajobrazu kulturowego, dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

ZMIANA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOWICE W CENTRALNEJ CZĘŚCI GMINY (UCHWAŁA NR XVIII/134/2012 RADY GMINY WILKOWICE Z DNIA 23 MARCA 2012 R.)

Ustaleniami MPZP objęto ochroną obiekty zabytkowe oraz zabytki archeologiczne ze strefami ochrony konserwatorskiej.

W zakresie ochrony tych obiektów w MPZP ustalono:

- stanowiska archeologiczne:
 - w obszarach stref ochronnych obowiązuje nakaz, przed przystąpieniem do realizacji inwestycji, wykonania wyprzedzających badań archeologicznych, a wszelkie prace ziemne muszą być prowadzone pod nadzorem archeologicznym,
- obiekty zabytkowe ujęte w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków:
 - ochronę gabarytów i bryły budynków, kształtu dachu, rodzaju pokrycia dachu (o ile zachowany pierwotny lub tradycyjny; w razie zmiany pokrycia dachu należy zastosować nawiązujące do pierwotnego), wystrój architektoniczno-sztukatorski, ciesielsko-stolarski elewacji, zachowany zabytkowy, cenny układ przestrzenno-konstrukcyjny,
 - komponowanego otoczenia obiektów zabytkowych w granicach ogrodzenia, wraz ze starodrzewiem i zielenią komponowaną, ogrodzeniami zabytkowymi, nawierzchniami,
 - zakaz umieszczania na elewacjach reklam, tablic i urządzeń informacyjnych wielkoformatowych, agresywnych w formie, estetyce i wielkości dostosowanej do walorów zabytkowych obiektów oraz zapewniające im właściwą ekspozycję.

Dla obszaru cmentarza parafialnego przy ul. Cmentarnej w miejscowości Bystra ustala się utrzymanie historycznych układów dróg i alejek, zachowanie i rewaloryzację założeń oraz elementów (zabytkowe nagrobki, kaplice, krzyże, starodrzew, mała architektura, zabytkowe ogrodzenia).

ZMIANA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOWICE W WE WSCHODNIEJ CZĘŚCI GMINY (OBEJMUJĄCĄ OBSZAR OD UL. PROSTEJ I WYZWOLENIA W KIERUNKU UL. ŻYWIECKIEJ I TORÓW KOLEJOWYCH DO GRANIC GMINY) - (UCHWAŁA NR XXIII/177/2012 RADY GMINY WILKOWICE Z DNIA 25 LIPCA 2012 R.)

Ustaleniami MPZP objęto ochroną obiekty zabytkowe ujęte w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków.

W zakresie ochrony tych obiektów w MPZP ustalono:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

- ochronę gabarytów i bryły budynków, kształtu dachu, rodzaju pokrycia dachu (o ile zachowany pierwotny lub tradycyjny; w razie zmiany pokrycia dachu należy zastosować nawiązujące do pierwotnego), wystrój architektoniczno-sztukatorski, ciesielsko-stolarski elewacji, zachowany zabytkowy, cenny układ przestrzenno-konstrukcyjny,
- komponowanego otoczenia obiektów zabytkowych w granicach ogrodzenia, wraz ze starodrzewem i zielenią komponowaną, ogrodzeniami zabytkowymi, nawierzchniami,
- zakaz umieszczania na elewacjach reklam, tablic i urządzeń informacyjnych wielkoformatowych, agresywnych w formie, estetyce i wielkości dostosowanej do walorów zabytkowych obiektów oraz zapewniające im właściwą ekspozycję.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOWICE DLA TERENÓW POŁOŻONYCH W CZEŚCI BYSTREJ I MESHNEJ OD UL. SZCZYRKOWSKIEJ W KIERUNKU ZACHODNIM DO GRANIC PARKU KRAJOBRAZOWEGO BESKIDU ŚLĄSKIEGO (UCHWAŁA NR XLV/451/2010 RADY GMINY WILKOWICE Z DNIA 17 WRZEŚNIA 2010 R.)

Ustaleniami MPZP objęto ochroną obiekty zabytkowe oraz zabytki archeologiczne ze strefami ochrony konserwatorskiej.

W zakresie ochrony tych obiektów w MPZP ustalono:

- stanowiska archeologiczne:
 - strefa ochrony konserwatorskiej w obszarze o promieniu 40 metrów, licząc od centrum stanowiska archeologicznego,
 - planowane zamierzenia inwestycyjne w szczególności takie jak: melioracja, gazyfikacja, prace wodno-kanalizacyjne, energetyczne, teletechniczne oraz budowlane, mogą być warunkowo dopuszczone wyłącznie po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, na określonych indywidualnie warunkach. Z zastrzeżeniem sytuacji, w której występuje konieczność przeprowadzenia wyprzedzających badań archeologicznych,
 - wszelkie prace ziemne muszą być prowadzone pod specjalistycznym nadzorem archeologicznym zleconym przez inwestora osobie uprawnionej, w porozumieniu ze służbami konserwatorskimi i na podstawie odrębnego pozwolenia,
- strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej:
 - pełna ochrona istniejącej substancji zabytkowej, w tym ochrona i rewaloryzacja obiektów kubaturowych, małej architektury, zabytkowych nawierzchni i zieleni oraz zakaz zagęszczania zabudowy,
- obiekty zabytkowe ujęte w gminnej ewidencji zabytków:
 - gabaryty i bryła budynków, kształtu dachu, rodzaju pokrycia dachu (o ile zachowany pierwotny lub tradycyjny; w razie zmiany pokrycia dachu należy zastosować

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

- nawiązujące do pierwotnego), wystrój architektoniczno-sztukatorski, ciesielsko-stolarski elewacji, zachowany zabytkowy, cenny układ przestrzenno-konstrukcyjny,
- ochronie podlega komponowane otoczenie obiektów zabytkowych w granicach ogrodu, wraz ze starodrzewiem i zielenią komponowaną, ogrodzeniami zabytkowymi, nawierzchniami,
 - zakaz umieszczania na elewacjach reklam, tablic i urządzeń informacyjnych wielkoformatowych, agresywnych w formie, estetyce i wielkości dostosowanej do walorów zabytkowych obiektów oraz zapewniające im właściwą ekspozycję.
- strefa częściowej ochrony konserwatorskiej:
- dla zespołu szpitala w Bystrej - ochrona i rewaloryzacja historycznej architektury (na zasadach jak w przypadku obiektów zabytkowych) i terenu, utrzymanie drzewostanu i zieleni urządzonej z jej uzupełnieniem, utrzymanie historycznego układu w formie placów, sieci dróg, alejek wewnętrznych, zabytkowych nawierzchni, małej architektury,
 - dla zabytkowych cmentarzy w Bystrej i Miesznej - utrzymanie historycznych układów dróg i alejek, rozplanowania na cmentarzach, zachowanie i rewaloryzacja założeń oraz elementów (zabytkowe nagrobki, kaplice, krzyże, starodrzew, mała architektura, zabytkowe ogrodzenia).

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy

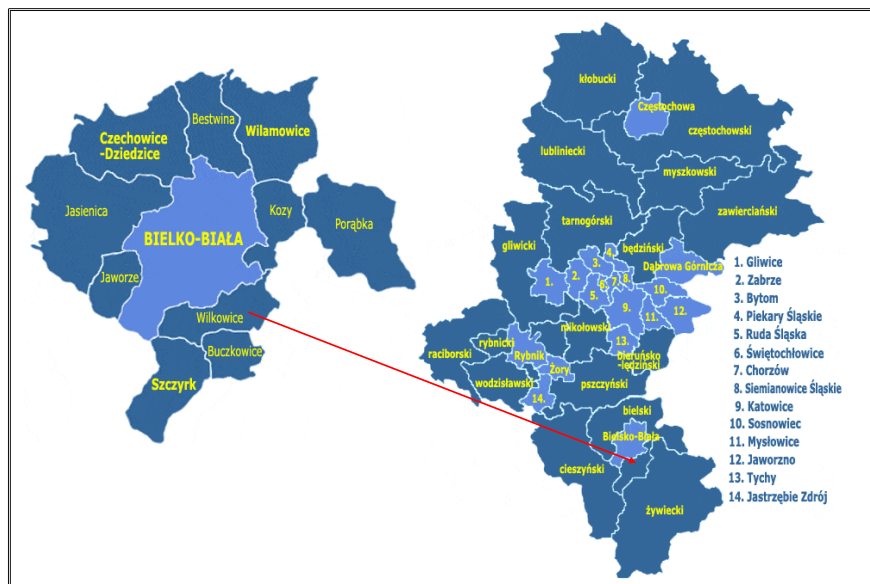
Gmina Wilkowice jest gminą wiejską, położoną w powiecie bielskim, w południowej części województwa śląskiego. Gmina podzielona jest na 3 jednostki osadnicze: Wilkowice - ośrodek gminny oraz Bystra i Mieszna.

Gmina Wilkowice graniczy z następującymi gminami:

- od północy z gminą Kozy,
- od północy i zachodu z miastem Bielsko-Biała,
- od południa z gminą Buczkowice i miastem Szczyrk,
- od południowego - wschodu z gminą Łodygowice (pow. żywiecki),
- od wschodu z gminą Czernichów (pow. żywiecki).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Rysunek 1. Położenie gminy Wilkowice na tle powiatu bielskiego i województwa śląskiego

Źródło: www.gminy.pl

Pod względem morfologicznym teren gminy Wilkowice usytuowany jest w makroregionie Beskidy Zachodnie. Zachodnia część obszaru gminy należy do Beskidu Śląskiego, wschodnia część obejmuje fragment Beskidu Małego, północna część leży na fragmencie Pogórza Śląskiego, a centralna część gminy usytuowana jest w północnej części Kotliny Żywieckiej. Wysokość nad poziomem morza terenu gminy Wilkowice waha się między 363 m n.p.m. (koryto Białej na granicy z Bielskiem-Białą), a 1 109 m n.p.m. (szczyt Magura).

Obszar gminy Wilkowice jest bogato ukształtowany, otoczony pasmem gór o łagodnych, kopulastych formach szczytów oraz silnie nachylonych stokach. Gmina Wilkowice charakteryzuje się licznymi walorami krajobrazowymi oraz przyrodniczymi. Jej lokalizacja w Beskidzie Małym i Śląskim oraz dobra komunikacja przy drodze krajowej nr 69 łączącej Bielsko-Białą z granicą państwa w Zwardoniu oraz w pobliżu drogi ekspresowej S1 relacji Bielsko-Białą – Zwardoń, świadczy o jej atrakcyjności pod względem turystyczno-wypoczynkowym. Przez obszar gminy przebiega również linia kolejowa nr 139 Katowice - Zwardoń - granica państwa, ze stacją Wilkowice - Bystra posiadającą 2 perony połączone przejściem podziemnym. Na obszarze gminy występują dobre warunki do rozwoju agroturystyki, rekreacji i sportu, budowy wyciągów narciarskich, ośrodków wczasowych oraz bazy gastronomicznej. Natomiast liczne kompleksy leśne na terenie parków krajobrazowych są interesujące dla grzybiarzy i zbieraczy runa leśnego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

5.2.1. Zarys historii obszaru Gminy

Według podań źródeł historycznych Wilkowice zostały założone w latach 1310-1320 przez ówczesnego opata klasztoru cystersów z Rud k. Raciborza Baldwina Wilka, od którego nazwiska pochodzi nazwa miejscowości Wilkowice. Cystersi uczyli lokalną ludność uprawy roli, karczowania lasów, ewangelizowali górali beskidzkich oraz sprowadzali osadników niemieckich, którzy ulegli stopniowej polonizacji. Po raz pierwszy wieś wzmiankowana została w łacińskim liście z 22 kwietnia 1364 jako Abbatisvilla (wieś opata), który wymienia również dwie inne posiadłości cystersów z Rud k. Raciborza, mianowicie Łodygowice (Ludovicivilla) i Pietrzykowice (Petrivilla). Wilkowice w kolejnych latach posiadały licznych właścicieli, do których należeli: Komorowscy, Zbarascy, Wiśniowieccy, Warszyccy, Wielkopolscy i Habsburgowie. Podczas Potopu szwedzkiego wieś wraz z Mikuszowicami (niegdyś samodzielna wioska, obecnie dzielnica Bielska-Białej), została spalona przez najeźdźców. W wyniku I rozbioru Polski w 1772 roku Wilkowice znalazły się w granicach Imperium Habsburgów, a w 1886 roku w miejscowości tej powstał przystanek kolei Wilkowice-Bystra. Po I wojnie światowej Wilkowice znalazły się w granicach II Rzeczypospolitej, w województwie krakowskim, w powiecie bialskim. Według austriackiego spisu ludności z 1900 roku, na obszarze 1 394 hektarów, w 278 budynkach w Wilkowicach (gmina i „Gutsgebiete”) mieszkało 2 429 osób (gęstość zaludnienia 174,2 os./km²), z czego: 2 406 osób (99,1%) było katolikami, 21 osób (0,9%) było wyznawcami judaizmu, 2 417 osób (99,5%) było polskojęzycznymi oraz 9 osób było niemieckojęzycznymi.

W 1929 do Wilkowic przyłączono dotąd niezależną wieś Huciska. Natomiast w 1934 roku utworzono gminę Bystra-Wilkowice. W czasach okupacji hitlerowskiej wielu mieszkańców zostało przesiedlonych na Zamojszczyznę i Lubelszczyznę. Od 1973 roku Wilkowice wraz ze wsiami Bystra i Meszna tworzą Gminę Wilkowice. W latach 1975 - 1998 miejscowość należała administracyjnie do województwa bielskiego¹.

ZNAKI I SYMBOLE

Gmina Wilkowice nie posiada herbu. Zgodnie z zarządzeniem nr 42/2021 Wójta Gminy Wilkowice z dnia 10 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia Księgi znaku logo Gminy Wilkowice przyjęto logo Gminy. Użyte w Księdze znaku logo Gminy Wilkowice, jest jedynym dopuszczonym do stosowania w komunikacji marketingowej prowadzonej w Urzędzie Gminy w Wilkowicach, symbolem graficznym Gminy Wilkowice. Logo Gminy jest zaprojektowane w horyzontalnej formie i składa się z sygnetu oraz części typograficznej umieszczonej po prawej stronie sygnetu.

¹ <http://www.bystra.pl/institucje/gmina-wilkowice/>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Przewidziane są dwie następujące konfiguracje:

- pełne logo, czyli sygnet z częścią typograficzną,
- samodzielny sygnet.

Nie przewidziano konfiguracji z zastosowaniem samodzielnie zapisanej nazwy Gminy. Logo jest zamkniętą i skończoną formą. Nie należy dodawać do niego żadnych dopisków i innych elementów graficznych².

Rysunek 2. Pełne logo Gminy Wilkowice

Źródło: Księga znaku logo Gminy Wilkowice przyjęta zarządzeniem nr 42/2021 Wójta Gminy Wilkowice z dnia 10 lutego 2021 r.

Rysunek 3. Samodzielny sygnet Gminy Wilkowice

Źródło: Księga znaku logo Gminy Wilkowice przyjęta zarządzeniem nr 42/2021 Wójta Gminy Wilkowice z dnia 10 lutego 2021 r.

Zgodnie z zapisami w Księdze znaku logo Gminy Wilkowice nawiązuje do walorów przyrodniczych gminy, jest nowoczesną interpretacją graficzną z zachowaniem tradycyjnej formy herbowej tarczy, charakterystycznej dla symboli samorządowych. Główną rolę w sygnecie odgrywa wilk, który od wielu lat funkcjonuje w symbolice Gminy Wilkowice. Zwierzę wpisane jest w krajobraz inspirowany geograficznym położeniem gminy. Trójkąty są uproszczeniem drzewostanów – symbolizują wysokie zbocza górskie porośnięte gęsto roślinnością. W kształcie gór ukryta jest litera “W”, która nawiązuje bezpośrednio do nazwy Gminy.

² Księga znaku logo Gminy Wilkowice przyjęta zarządzeniem nr 42/2021 Wójta Gminy Wilkowice z dnia 10 lutego 2021 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Środowisko kulturowe gminy determinowane jest występowaniem na jej terenie: zabytków archeologicznych, zabytków architektury, założeń parkowych oraz wartości niematerialnych, do których zaliczyć można krajobraz oraz kulturę ludową. Warto podkreślić, że zachowane zasoby dziedzictwa kulturowego gminy stanowią wartości podlegające ochronie prawnej i pozwalają tym samym na wyodrębnienie obszarów o istotnych walorach środowiska kulturowego. Ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego wpływa na rozwój pozostałych dziedzin regionu, takich, jak: turystyka, rekreacja, osadnictwo czy leśnictwo.

INSTYTUCJE KULTURY

Na terenie gminy Wilkowice działalność kulturalną prowadzi:

- Gminny Ośrodek Kultury „Promyk”,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Wilkowicach.

GMINNY OŚRODEK KULTURY „PROMYK” (GOK „PROMYK”)

Przedmiotem działalności Gminnego Ośrodka Kultury „Promyk” jest prowadzenie wielokierunkowej działalności społeczno-kulturalnej, upowszechnianie oraz promowanie kultury i sztuki, wspieranie aktywności społeczności lokalnej, a także zaspokajanie i rozwijanie potrzeb i aspiracji kulturalnych społeczeństwa poprzez organizowanie różnorodnych form edukacji kulturalnej i historycznej oraz ochrona dziedzictwa kulturalnego Gminy Wilkowice.

Siedzibę Gminnego Ośrodka Kultury stanowi budynek przy ul. Juliana Fałat 2k w Bystrej, w którym kiedyś mieściło się przedszkole oraz kino. Dziś to nowoczesny obiekt pozbawiony barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

Gminny Ośrodek Kultury „Promyk”, poza swoją siedzibą, administruje też czterema innymi obiektami kulturalnymi na terenie gminy Wilkowice: Galerią Sztuki Regionalnej w Bystrej, Izba Regionalną "Stara Stolarsnia" w Bystrej, Meszniańskim Ośrodkiem Kultury "Nad Borami" w Mesznej oraz Starą Szkołą w Wilkowicach-Huciskach³.

Gminna Biblioteka Publiczna w Wilkowicach

Celem działalności Gminnej Biblioteki Publicznej w Wilkowicach jest rozwijanie i zaspokajanie potrzeb edukacyjnych, informacyjnych i kulturalnych społeczności gminy oraz upowszechnianie wiedzy i kultury.

³ <https://wilkowice.pl/kultura-i-sport/kultura/gminny-osrodek-kultury-promyk>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Siedzibę Gminnej Biblioteki Publicznej stanowi lokal na I piętrze budynku Ochotniczej Straży Pożarnej w Wilkowicach przy ul. Strażackiej 3. Ponadto na terenie gminy Wilkowice funkcjonują Filia nr 1 w Bystrej oraz Filia nr 2 w Mesznej⁴.

Zgodnie z „Raportem o stanie Gminy Wilkowice za rok 2020”, w roku tym zorganizowano szereg zadań mających na celu rozwój inicjatyw lokalnych, ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz kultywowanie tradycji:

1. Kontynuacja tradycji związanej z kulturą lokalną – organizacja imprez: przez cały 2020 r. wspierane i organizowane były liczne imprezy oraz konkursy, związane z tradycją i kulturą lokalną;
2. Opracowanie i wdrożenie programu opieki nad miejscami pamięci narodowej, zabytkami sakralnymi, pomnikami przyrody;
3. Kultywowanie zwyczajów w zakresie tradycji religijnej i kulturowej: w roku 2020 ważną rolę w działaniu mającym na celu ochronę dziedzictwa kulturowego gminy odegrały samorządowe instytucje kultury - Gminny Ośrodek Kultury "Promyk" oraz Gminna Biblioteka Publiczna, a także organizacje społeczne z terenu Gminy, które organizowały lub współorganizowały wydarzenia (spotkania, imprezy kulturalne i konkursy) promujące dorobek kulturalny regionu, gminy Wilkowice lub lokalnych artystów. Z okazji konkursu opracowano i wydano folder pokonkursowy. Gminny Ośrodek Kultury „Promyk” zawnioskował i otrzymał dofinansowanie dla projektu unijnego „Powrót do przeszłości” w Izbie Regionalnej „Stara Stolarska”. Celem operacji było zachowanie dziedzictwa lokalnego i promowanie obszaru LSR poprzez zamówienie do Izby Regionalnej „Stara Stolarska” dwóch sztuk modeli/manekinów z twarzami: Pani Katarzyny Grzybek i Pana Jana Nikla, Mieszkańców Gminy Wilkowice z początku XX wieku, których podobizny wyłoniono w konkursie wspomagającym projekt. Twarze manekinów są wykonane w technologii na bazie fibreglassu z zastosowaniem szlachetnych silikonów, co sprawia, że są bardzo realistyczne. W ramach ww. projektu zorganizowano wykłady/warsztaty, dotyczące tradycji oraz ubiorów na terenie gminy Wilkowice, oraz terenów, do których etnograficznie należy gmina Wilkowice. Ponadto dla manekinów tych uszyto oryginalne stroje górali żywieckich: kobiece i męskie oraz odrestaurowano i zakonserwowano 10 eksponatów. Wydano również pamiątkowy folder w nakładzie 2 000 sztuk, poświęcony projektowi oraz Izbie Regionalnej "Stara Stolarska";
4. Organizacja warsztatów artystycznych ze szczególnym uwzględnieniem sztuki ludowej: w GOK „Promyk” odbywały się wykłady/warsztaty dotyczące tradycji oraz ubiorów na terenie gminy Wilkowice, oraz terenów, do których etnograficznie należy gmina;

⁴ <https://wilkowice.pl/kultura-i-sport/kultura/gminna-biblioteka-publiczna>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

5. Upowszechnianie dorobku kulturalnego gminy poprzez opracowywanie i wydawanie publikacji: raz w miesiącu wydawana jest gazeta „Głos Gminy Wilkowice”, na której łamach przekazywane są informacje dotyczące bieżących spraw funkcjonowania Gminy, wydarzeń kulturalnych oraz historycznych ciekawostek i zdarzeń.

KLUBY, ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA

Na terenie gminy Wilkowice funkcjonują m.in. następujące stowarzyszenia i organizacje:

- Stowarzyszenie Kulturalne "Wrota Beskidów",
- Koło Gospodyń Wiejskich w Miesznej,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Bystrej,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Wilkowicach,
- Stowarzyszenie Zbójników "Beskidnicy",
- Stowarzyszenie Rozwoju Miesznej,
- Stowarzyszenie Miłośników Beskidzkiej Ziemi,
- Stowarzyszenie "Razem dla Wilkowic",
- Młodzieżowa Orkiestra Dęta Wilkowice,
- Chór „Cantica”,
- Zespół Pieśni i Tańca "Ziemia Beskidzka",
- Krąg Starszyny Harcerskiej im. Andrzeja i Olgi Małkowskich z Miesznej,
- 2 Gromada Zuchowa "Beskidzkie Bieliki",
- Parafialny Oddział Akcji Katolickiej w Bystrej,
- Parafialny Oddział Akcji Katolickiej w Wilkowicach,
- Stowarzyszenie Rodzin Katolickich w Miesznej,
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Bystra "Bystrzańska Inicjatywa",
- Towarzystwo Przyjaciół Bystrej,
- Stowarzyszenie Kulturalne "Huciska"⁵.

Na obszarze gminy działają również 3 jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych przygotowanych do działań ratowniczo-gaśniczych:

- Ochotnicza Straż Pożarna w Miesznej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Bystrej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Wilkowicach.

⁵ <https://wilkowice.pl/kultura-i-sport/kultura/stowarzyszenia-i-organizacje>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

FORMY OCHRONY PRZYRODY

Krajobraz kulturowy determinowany jest poniekąd również przez środowisko naturalne i występujące na danym obszarze tereny i obiekty podlegające ochronie.

Gmina Wilkowice znamionuje się pięknymi, bogatymi walorami przyrodniczymi. Gmina zlokalizowana jest u podnóży Beskidu Małego oraz Beskidu Śląskiego. Ponad 50,00% powierzchni gminy zajmują tereny leśne, w tym wiele fragmentów o znaczących wartościach przyrodniczych.

Znaczna część obszaru gminy Wilkowice leży w granicach Parku Krajobrazowego Beskidu Małego i Parku Krajobrazowego Beskidu Śląskiego oraz ich otulin. Celem utworzenia Parków Krajobrazowych było zachowanie, popularyzacja i upowszechnienie występujących na ich terenie wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych.

Ponadto gmina należy do obszarów węzłowych Krajowej sieci ekologicznej ECONET - POLSKA: „Obszar Beskidu Śląskiego” i „Obszar Beskidu Małego”, które połączone są szerokim korytarzem ekologicznym z „Obszarem Beskidu Żywieckiego” rangi międzynarodowej.

W granicach administracyjnych gminy Wilkowice znajdują się również obszary NATURA 2000, ze względu na obecność gatunków chronionych Dyrektywą Rady Europy o Ochronie Ptaków (Dyrektywa Ptasia), jak i występowanie siedlisk chronionych (Dyrektywa Siedliskowa).

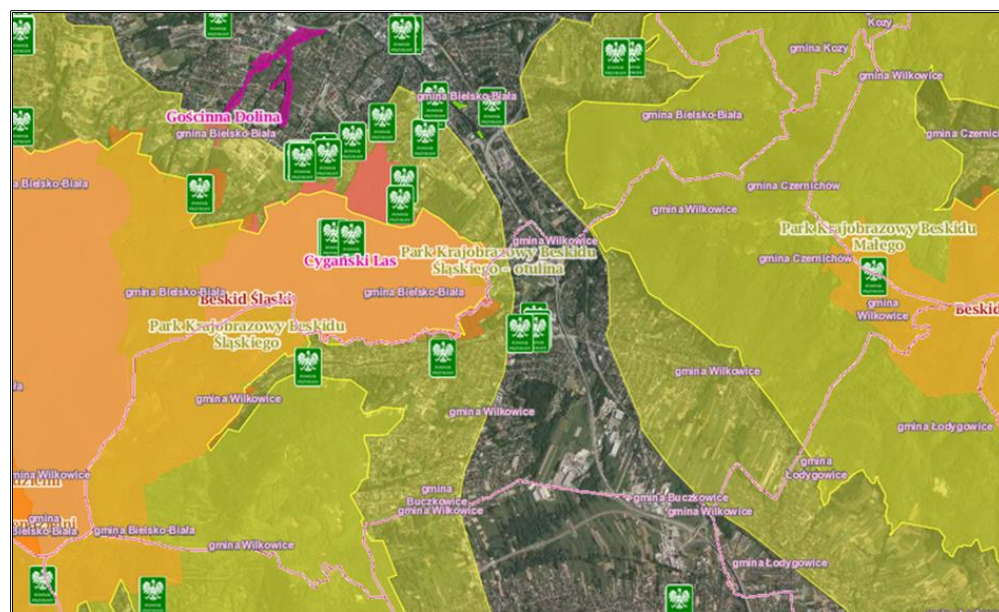
Zgodnie z wykazem Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska na terenie gminy Wilkowice ochroną prawną w formie pomników przyrody ożywionej objęto następujące drzewa:

- cis pospolity w Bystrej Górnej, zlokalizowany przy ul. Klimczoka w Bystrej,
- buk zwyczajny o nazwie „Borsuczy Buk”, zlokalizowany w parku obok Urzędu Gminy w Wilkowicach.
- klon jawor o nazwie „Klimczok”, zlokalizowany w parku obok Urzędu Gminy w Wilkowicach
- dąb szypułkowy o nazwie „Bystrzyk”, zlokalizowany w parku obok Urzędu Gminy w Wilkowicach⁶.

⁶ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wilkowice na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024 przyjęty uchwałą nr XLI/331/2017 Rady Gminy Wilkowice w dniu 25 października 2017 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Rysunek 4. Formy ochrony przyrody w granicach gminy Wilkowice

Legenda:

	Pomniki Przyrody		Obszary Chronionego Krajobrazu
	Użytki Ekologiczne		Zespoły Przyrodniczo-Krajobrazowe
	Rezerwaty		Natura 2000 - obszary płaskie
	Parki Krajobrazowe		Natura 2000 - obszary siedliskowe
	Parki Narodowe		Stanowiska Dokumentacyjne

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>**UKŁADY URBANISTYCZNE**

Zgodnie z zapisami „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wilkowice” układ przestrzenny gminy Wilkowice jest wypadkową warunków naturalnych środowiska (rzeźby terenu) i wtórnie rozwiniętego układu komunikacyjnego, wokół którego wykształciły się ciągi zabudowy. Wynikiem tego układu jest zacieranie się granic między poszczególnymi sołectwami gminy.

Zainwestowanie i użytkowanie terenów oraz wartość techniczna zabudowy pozwalają na wyodrębnienie następujących zespołów:

- obszar potencjalnego centrum gminy - zlokalizowanego na pograniczu sołectw Wilkowice i Bystra z rezerwami terenowymi oraz usługami ponadpodstawowymi,
- tereny zurbanizowane w obrębach ewidencyjnych: Wilkowic oraz Bystrej o zwartej zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej, usługowej, letniskowej i zagrodowej o przewadze budynków w dobrych stanach technicznych z XIX i XX w. rozciągają się wzdłuż dróg regionalnych i lokalnych,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

- tereny sołectwa Meszna charakteryzują się rozproszoną zabudową jednorodzinną przemieszaną z zabudową zagrodową i letniskową⁷.

CMENTARZE

Na terenie gminy Wilkowice występują cmentarze objęte ochroną:

- Cmentarz parafialny w Wilkowicach,
- Cmentarz parafialny w Bystrej Krakowskiej,
- Cmentarz parafialny w Bystrej Śląskiej,
- Cmentarz parafialny w Mesznej.

5.2.3. Zabytki nieruchome

Na terenie gminy Wilkowice występują zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa śląskiego prowadzonego przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Poza rejestrem zabytków znajduje się szereg obiektów i zespołów zabytkowych o dużych wartościach architektonicznych i historycznych, istotnym znaczeniu dla tożsamości kulturowej gminy Wilkowice. Zostały one ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnej ewidencji zabytków. Zabytki w gminie Wilkowice obejmują obiekty z XIX w. oraz z początków XX w.

W Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego wyznaczono strefy ścisłej i częściowej ochrony konserwatorskiej części obiektów zabytkowych. Natomiast dla pozostałych wprowadzono zapisy chroniące pełne zachowanie obiektów stanowiących wartość historyczną i kulturową. Natomiast dla stanowisk archeologicznych występujących na obszarze gminy wyznaczono strefy ochrony zabytków (stanowisk) archeologicznych.

Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków przedstawiono w rozdziale 5.3. niniejszego opracowania. Natomiast wykaz zabytków nieruchomych ujętych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Wilkowice wykazano w Załączniku nr 1 i nr 2 niniejszego opracowania.

Zabytki nieruchome są w różnym stanie utrzymania. W przypadku części zabytków konieczne jest podjęcie prac remontowych i rewitalizacyjnych w celu odzyskania ich dawnej świetności.

⁷ „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wilkowice”. Uchwała nr XXXVIII/396/2010 Rady Gminy Wilkowice z dnia 14 stycznia 2010 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

5.2.4. Zabytki ruchome

Rejestr zabytków ruchomych prowadzony jest przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywieżenia zabytku za granicę.

W rejestrze nie są ujęte obiekty wpisane do inwentarza muzeum lub wchodzące w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Zasoby muzealne i archiwalne chronione są na podstawie odrębnych przepisów.

Na terenie gminy Wilkowice nie występują zabytki ruchome.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne to materialne ślady działalności ludzi. W obrębie stanowiska archeologicznego grupują się zazwyczaj pozostałości licznych powstających i zamierających kolejno osad.

Na terenie gminy Wilkowice zarejestrowano osiem stanowisk ze śladami osadnictwa - głównie z okresu prądziejów, okresu nowożytnego, średniowiecza oraz z czasów drugiej wojny światowej. Lokalizację poszczególnych stanowisk w granicach opracowania planu, ich nazwę i chronologię przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Wykaz zabytków archeologicznych na terenie gminy Wilkowice

Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Nr ew. dz.	Nr Obszaru (AZP)	Nr stanowiska na obszarze	Nazwa	Chronologia
Bystra						
Bystra	1	223/1	108-48	1	stanowisko archeologiczne	średniowiecze lub okres nowożytny – ślad osadnictwa
Bystra	2	324/4, 324/3, 324/1, 321/1, 321/2, 322, 327/1 272/1, 272/4, 272/5, 269, 328, 212/1	109-48	5	stanowisko archeologiczne	prądzieje – ślad osadnictwa okres nowożytny – ślad osadnictwa
Bystra	3	1750/1, 1750/2, 2021, 2019, 1745/1, 1745/4, 1775/16, 1748/5, 1748/6, 1775/20, 1914/6,	109-48	6	stanowisko archeologiczne	okres nowożytny – wały kamienne

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Nr ew. dz.	Nr Obszaru (AZP)	Nr stanowiska na obszarze	Nazwa	Chronologia
		1914/7, 1707/21				
Wilkowice						
Wilkowice	3	2598, 2595/9, 3941, 3940, 3939, 2595/7 Obręb Wilkowice	109-48	3	stanowisko archeologiczne	okres nowożytny – ślad osadnictwa
Wilkowice	5	475, 156 Obręb Huciska	109-48	18	stanowisko archeologiczne	okres nowożytny – huta szkła
Wilkowice	6	9/2, 6/1, 7/1, 13/3, 13/4, 13/6, 13/1 Obręb Łodygowice	108-49	9	stanowisko archeologiczne	1944 i 1945 r. – umocnione pozycje obrony tzw. Stützpunkt ziemne umocnienia polowe wchodzące w skład niemieckich fortyfikacji linii b2- Stellung
Wilkowice	7	135/3, 135/11 Obręb Wilkowice	108-48	5	stanowisko archeologiczne	1944 i 1945 r. – ziemne umocnienia polowe wchodzące w skład niemieckich fortyfikacji linii b2- Stellun
Wilkowice	8	2247/2, 2248/5, 2222/13, 2222/23, 2249/20, 2248/4, 2406/8 Obręb Straconka	108-48	6	stanowisko archeologiczne	1944 i 1945 r. – ziemne umocnienia polowe wchodzące w skład niemieckich fortyfikacji linii b2- Stellung

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z „Gminnej ewidencji zabytków Gminy Wilkowice”. Załącznik nr 4 do zarządzenia nr 11/2018 Wójta Gminy Wilkowice z dnia 30 stycznia 2018 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na obszarze gminy Wilkowice zlokalizowane jest Muzeum Juliana Fałata, Galeria Sztuki Regionalnej przy GOK "Promyk", Izba Regionalna "Stara Stolarsnia" również przy GOK "Promyk" oraz Izba Pamięci OSP Bystra.

MUZEUM JULIANA FAŁATA

Muzeum Juliana Fałata tzw. „Fałatówka” jest oddziałem Muzeum Historycznego w Bielsku-Białej oraz ma charakter biograficzno-artystyczny. Mieści się w willi z ogrodem, w którym blisko dwadzieścia lat żył i tworzył wybitny, polski malarz, Julian Fałat. W muzeum prezentowane są prace mistrza akwareli wykonane w różnych technikach, eksponaty pochodzące z jego własnych zbiorów oraz archiwalia.

W muzeum wystawiane są też dwie ekspozycje stałe:

- „Julian Fałat – malarz i kolekcjoner” - wystawa prezentująca wnętrze domu artysty w Bystrej z bogatą ekspozycją dzieł malarskich mistrza Obecna prezentacja twórczości malarskiej Juliana Fałata obejmuje 55 dzieł. Są to: 32 kompozycje akwarelowe (także łączone z gwaszem) wykonane na podłożu papierowym lub tekturowym, 6 obrazów olejnych na płótnie lub dykcie (sklejce), 9 litografii – 2 monochromatyczne i 7 barwnych oraz 7 szkiców ołówkowych i 1 rysunek kredkami,
- „Z paletą przez życie” – wystawa o charakterze biograficzno-artystycznym, umieszczona w pokojach parteru domu artysty, prezentuje spuściznę po wielkim malarzu, a więc takie pamiątki osobiste, jak m.in.: metryka chrztu wydana przez parafię rzymsko-katolicką w Tuligłowach z 1882 r., świadectwo ukończenia pierwszego półroczia trzeciej klasy gimnazjum w Przemyślu z 1869 r., rękopiśmienne fragmenty pamiętników, fotografie artysty z Zurychu (1873) oraz z pobytu w Warszawie (1882-1884), fotografie z dziećmi, liczne pisma, dyplomy, medale, będące wyrazem uznania dla osiągnięć artysty na międzynarodowych i krajowych prezentacjach sztuki⁸.

Muzeum oferuje również oprowadzanie wycieczek z przewodnikiem oraz prowadzi sprzedaż wydawnictw muzealnych i regionalnych.

IZBA REGIONALNA "STARA STOLARNIA"

Izba Regionalna prezentuje eksponaty, które kiedyś były wyposażeniem dawnej chaty beskidzkiej oraz dawnego sprzętu rolnego. Zwiedzający mogą oglądać część wystawionej kolekcji, kompletowanej dzięki darczyńcom. Zebrany jest tu sprzęt, który w przyszłości będzie mógł stanowić wyposażenie skansenu.

⁸ <https://muzeum.bielsko.pl/>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Obecnie ekspozycja podzielona jest na trzy działy:

- tkactwo – od nowcy do sukna,
- koń – ważny członek dawnego gospodarstwa,
- muzyka⁹.

GALERIA SZTUKI REGIONALNEJ PRZY GOK "PROMYK"

Galeria Sztuki Regionalnej jest zlokalizowana w Izbie Regionalnej „Stara Stolarska” przy Gminnym Ośrodku Kultury „Promyk” w Bystrej. W galerii zebrano eksponaty, które zostały подарowane na potrzeby galerii przez znanych, lokalnych Twórców. Zbiór Galerii Sztuki Regionalnej obejmuje: rzeźby Stanisława Kwaśnego z Mesznej, Kazimierza Pietraszko z Buczkowic, Janusza Wędzichy z Bystrej, Jerzego Salachny z Bystrej, Piotra Sznajder z Bystrej oraz Krzysztofa Kufla z Mesznej, rzeźby w kamieniu oraz linoryty Mateusza Gębali z Mesznej, rzeźby oraz obrazy na szkle Anny Sznajder z Bystrej, oraz obrazy na szkle malowane i „cudeńka” z bibuły Genowefy Cwajny z Bystrej. W Galerii znajdują się również prace mieszkańców gminy Wilkowice, powstałe w trakcie warsztatów rzeźbiarskich w Wilkowicach, które dotychczas znajdowały się w Regionalnym Ośrodku Kultury w Bielsku-Białej.¹⁰

IZBA PAMIĘCI OSP BYSTRA

W 2005 roku, z okazji przypadającego jubileuszu 100-lecia, podjęto inicjatywę zorganizowania izby tradycji OSP Bystra i przygotowania wystawy historycznej. W Izbie Pamięci OSP Bystra zebrano wyposażenie strażackie od 1905 roku, w którym w Bystrej Śląskiej oraz Bystrej Krakowskiej powstały Ochotnicze Straże Pożarne. Zbiór eksponatów Izby obejmuje m.in. sikawkę ręczną i wóz konny z 1905 r., różnego rodzaju motopompy, sukienne mundury, drelichowe ubrania, metalowe i poniemieckie hełmy, historyczne dokumenty z 1905 roku, stare księgi kasowe oraz dokumenty szkoleniowe i organizacyjne OSP Bystra Śląska i Bystra Krakowska. Wystawiony jest także stary sprzęt gaśniczy, ochrony osobistej strażaka oraz służący dawniej do alarmowania członków OSP. W izbie tradycji pokazane są także stare fotografie członków OSP, odznaczenia pożarnicze przekazane przez rodziny zmarłych strażaków oraz książki o tematyce pożarniczej, które służyły do szkolenia strażaków na przestrzeni minionych lat. Całość ekspozycji uzupełniają liczne dyplomy zdobyte przez członków OSP Bystra w różnych zawodach i konkursach. Prezentowana wystawa jest fragmentem podsumowania 100-letniej pracy oraz osiągnięć OSP Bystra¹¹.

⁹ <https://gokpromyk.pl>

¹⁰ <https://gokpromyk.pl>

¹¹ Broszura „Izby Regionalne w powiecie bielskim”.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest celem Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 r. Niematerialne dziedzictwo kulturowe przejawia się m.in. w następujących dziedzinach: tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sztuki widowiskowe, zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne, wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata, umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

W rozumieniu Konwencji UNESCO „niematerialne dziedzictwo kulturowe” oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności, jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową, które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności”.

Do dziedzictwa niematerialnego gminy Wilkowice można zaliczyć kulturę ludową Górali Żywieckich, obejmującą przede wszystkim folklor, co wyraża się przede wszystkim w gwarze i strojach ludowych.

GWARA

Gwara żywiecka, która występuje na obszarze gminy Wilkowice, charakteryzuje się następującymi cechami ogólnymi:

- mazurzenie, np. np.: zboze, cąpka, syndźelârz, śeckarńa,
- udźwięczniająca fonetyka międzywyrazowa, np.: otforzidź na vylot, jag m’i opov’adal’i,
- samogłoski nosowe. Rezonans nosowy,
- protezy - powszechna labializacja, np.: uob’cućkać, uob’yrać, uob’lűcka (‘oblizać, obierać, poszwewka’). Przydech i prejotacja występują rzadko¹².

STRÓJ LUDOWY

Wygląd stroju Górali Żywieckich jest ściśle związany ze wspólną dla terenu całych Karpat kulturą pasterską i jej wpływu na ubiór mieszkańców poprzez używanie naturalnych surowców: skóry, lnu i owczej wełny.

¹² <https://www.etnozagroda.pl/gorale-zywieccy/gwara-ciekawostki-gwarowe-w-regionach>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Rysunek 5. Manekiny dawnych mieszkańców gminy Wilkowice w strojach ludowych Górali Żywieckich

Źródło: strona internetowa GOK „Promyk” w Bystrej w <https://gokpromyk.pl/powrot-do-przeszlosci/>

STRÓJ MĘSKI

W dni świąteczne Góral Żywiecki zakładał białą koszulę szytą z cienkiego płótna, krótką do pasa, z szerokimi rękawami sięgającymi do łokcia, o archaicznym kroju poncza podłużnego z doszywanymi przy ramionach imitacjami przyramek. Tradycyjnym nakryciem głowy mężczyzn był kapelusz z filcu, w kolorze czarnym albo ciemnobrązowym. Kapelusz miał okrągłą główkę i szeroką, podwiniętą do góry strzechę. Rondo kapelusza mogło być opasane czerwoną bądź zieloną wstążką, za ozdobę kapelusza mógł też posłużyć sznureczek z czerwonej włóczki. Na koszulę w dni świąteczne zakładało się bruślok – tym mianem określało się także kamizelkę i kaftan z rękawami. Kaftany były częścią stroju mężczyzn żonatych. Do uszycia bruśloka używało się sukna, najczęściej w kolorze granatowym albo czarnym, choć spotykano także bruśloki w kolorze czerwonym. Bruśloki-kamizelki ozdabiano metalowymi, błyszczącymi guzikami, gęsto naszywanymi na przodach kamizelki. Obok guzików doszywano tyle samo pomponików. Bruśloki nosiło się przeważnie rozpięte. Za okrycie wierzchnie stroju odświętnego służyła długa do kolan gunia uszyta z brązowego albo czarnego sukna falowanego. Gunia miała zdobienia na przedzie i na szyi – były to doszywane gęsto obok siebie kolorowe sznureczki w kolorze czerwonym, żółtym, pomarańczowym, zielonym albo granatowym. Im bogatszy był gospodarz, tym więcej miał doszytych takich kolorowych sznureczków. Zimą zarówno mężczyźni, jak i kobiety nosili kożuchy. Miały one dopasowany krój i sięgały albo do pasa, albo były długie do kolan. Kożuchy szyło się najczęściej z baraniej

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

skóry, z runem skierowanym do wewnątrz. Kożuchy wyprawiało się na żółto, czarno albo czerwono-brązowo. Na brzegach rękawów i do kołnierza doszywało się lamówki z czarnego futerka. Spodnie Górali Żywieckich nazywano nogawicami albo portkami. Spodnie szyto z grubego, falowanego sukna w białym kolorze. Przy talii spodnie miały szeroki zakład, a przez niego przeciągało się wąski pasek z rzemienia. Szwy na bokach wzmacniało się doszywanymi, wąskimi paskami z ciemnego sukna – wzmocnienia pasa były także elementami ozdobnymi spodni. Przypory oraz rozcięcia na dole nogawek ozdabiano aplikacjami w postaci warkoczyka plecionego z włóczki, najczęściej czerwonej albo zielono-czerwonej. Na koszulę i spodnie nakładało się trzos, czyli skórzany pas, który zakrywał pasek z rzemienia. Typowym obuwie Górali Żywieckich były kierzce. Wykonywało się je z jednego kawałka świńskiej skóry. W kostkach kierzce trzymały się dzięki nawłokom¹³.

STRÓJ KOBIECY

Strój odświętny z tybetowym gorsetem, który był najstarszą odmianą gorsetów noszonych przez góralki na Żywiecczyźnie. Posiadał wąskie ramiączka i głęboki półkolisty dekolty, był zapinany na guziczki, u dołu wykończony falbanką lub drobnymi kaletkami. Ozdobą gorsetu był sam wzór tkaniny i niekiedy lamówki biegnące wzdłuż brzegów, którymi wykańczane były niegdyś także aksamitne gorsety. Gorsety aksamitne przystrojane były geometrycznymi motywami roślinnymi, arealistycznymi w formie - ściegiem łańcuszkowym, który pozwalał na operowanie jedynie kreską. Motywy kwiatowe (najpopularniejsze w dzisiejszych czasach) upowszechniły się nieco później. Gorsety najczęściej szyte były z aksamitów czarnych, zielonych i bordowych, dobierane do spódnic na zasadzie kontrastu. Pod gorset góralki zakładały odświętną koszulkę z płótna. Pod spódnicę zakładano półhalki, zwane także podpośnikami lub spodniami spódnicami. Zgodnie z ludową estetyką panującą do połowy XIX wieku, kobieta powinna być dobrze zbudowana, aby wypełniać obowiązki gospodyni i matki, dlatego zarówno panny, jak i mężatki znalazły sposób na korygowanie sylwetki, w przypadku tych drugich kopiasta figura wskazywała na zdrowie, bogactwo i dobrobyt. Efekt ten uzyskiwano, zakładając kilka mocno nakrochmalonych, wyprasowanych półhalek. Dzięki temu spódnica pięknie się układała, a szeleszczące halki dodawały właścicielce szyku. Podpośniki szyto z białego płótna, dolny brzeg zdobiono zębami wykonanymi techniką haftu dziurkowego lub szydełkową koronką. Ozdobą stroju odświętnego był fartuch - zapaska. Najprostsze zdobienie polegało na obszyciu boków i dołu zapaski, dodatkowy pas mógł być także wszyty powyżej dolnej krawędzi. Fartuch zdobiono także haftem ręcznym - posiadał on biegnące dookoła ząbki, z motywami roślinnymi lub geometrycznymi łączącymi haft pełny, a także dziurkowy. Pojawiały się również fartuchy z haftów fabrycznych, doszytych u dołu do płatu

¹³ <https://www.polskatradycja.pl/folklor/stroje-ludowe/gory/stroj-gorali-zywieckich.html>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

plótna - w miejscu zeszycia zdobione poziomymi zakładkami. Jako alternatywę dla gorsetu i koszuli, góralki zakładały także od święta, kaftanik z długimi rękawami, powszechnie zwany jakłą. W zależności od pory roku, na jaką były przeznaczone, szyto je z wzorzystych kretonów, batystów, perkali, jedwabiu lub aksamitu czy też jednokolorowych tkanin wełnianych. Kobięce kierpce były podobne do męskich, natomiast przywiązywane do nogi były w znacznie bardziej efektowny sposób za pomocą brązowych, wełnianych sznurów zwanych nadstawkami. Do kierpców ubierano wełniane skarpety, robione na drutach, zwane kopytkami, które kobiety zdobiły u góry kolorowymi paskami. Jako symbol stanu małżeńskiego, mężatki okrywały swoje głowy czepcami. Miały one formę podkowiastej czapeczki wiązanej z tyłu za pomocą troczków, wokół warkocza zaplecionego z tyłu głowy w cubę (kok). Nakrywane były chustą. Rąbek czepca wystający z przodu zdobiony był w różnoraki sposób, najczęściej ażurowym białym haftem lub koronką szydełkową.

Najbogatsze góralki posiadały sznury prawdziwych koralii, miały po kilka sznurów, które przekazywały później córkom lub wnuczkom. Popularne były również tzw. granatki - naszyjniki z występującego powszechnie w Czechach minerału - granatu, ciemno czerwone lub prawie czarne. Uboższe kobiety zakładały sztuczne korale - najczęściej w kolorze białym, sporadycznie także bursztyny. Do najniższego sznura koralii przywiązywano krzyżyk lub medalik¹⁴.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zabytki w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Obiekty zabytkowe zlokalizowane na terenie gminy Wilkowice ujęto w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru, do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku. Zgoda ta nie jest wymagana w przypadku włączenia karty ewidencyjnej zabytku nieruchomego.

Wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków nie wywołuje skutków prawnych, ale rodzi pewne obowiązki informacyjne. Zgodnie z art. 28 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

1. Uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;

¹⁴ <https://www.etnozagroda.pl/gorale-zywieccy/stroacute-j-goacute-rali-zywieckich>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

2. Zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
3. Zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
4. Zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

W przypadku zabytków nieruchomych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków zastosowanie ma również art. 31 ust. 1a ww. ustawy, zgodnie z którym osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować:

1. Roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo
2. Roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego

jest obowiązana, z zastrzeżeniem art. 82a ust. 1, pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków.

Zabytki w rejestrze zabytków

Rejestr zabytków, dla zabytków znajdujących się na terenie województwa śląskiego prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy oraz zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Do rejestru nie wpisuje się zabytku: wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa, wpisanego do inwentarza muzeum, a także wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Obiekty, zespoły oraz założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków są objęte rygorami prawnymi, które wynikają z obowiązujących przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie prace konserwatorskie, restauratorskie czy roboty budowlane, prowadzenie badań, zmiany przeznaczenia zabytków wpisanych do rejestru, itp. wymagają uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. z 2018 r. poz. 81)¹⁵ precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych.

Rozporządzenie określa tryb wydawania pozwoleń na:

- prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- prowadzenie prac restauratorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie prac restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- prowadzenie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- prowadzenie badań architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- przemieszczenie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków,
- trwale przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru zabytków, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje,
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków,
- zmianę przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub sposobu korzystania z tego zabytku,
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru zabytków urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16b i 16c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2022 r., poz. 503, z późn. zm.) oraz napisów,
- prowadzenie badań archeologicznych,
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania,

¹⁵ zmienione Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2019 poz. 1721).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru zabytków.

Rozporządzenie określa także dane i informacje, które powinny zawierać wnioski o wydanie ww. pozwoleń, dokumentacja dołączana do tych wniosków, niezbędna do ich rozpatrzenia, dane i informacje, które zawierają te pozwolenia oraz warunki, które mogą zostać w nich zastrzeżone, a także elementy, które zawiera dokumentacja prac konserwatorskich i prac restauratorskich prowadzonych przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz dokumentacja badań archeologicznych.

Wykaz zabytków nieruchomych z terenu gminy Wilkowice wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków, zgodnie ze spisem obiektów nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków z terenu województwa śląskiego, dostępnym na stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Katowicach (stan na 22 grudnia 2021 r.), przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 2. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu gminy Wilkowice wpisanych do Rejestru Zabytków Nieruchomych „A” Województwa Śląskiego

Obiekt (nazwa)	Adres	Czas powstania	Nr Rejestru	Wpis do Rejestru (organ, data, nr decyzji)	Zakres ochrony
Willa "Fałatówka" wraz z kapliczką, ogrodzeniem, drzewostanem oraz ruiny fundamentów pracowni Juliana Fałata wraz z najbliższym otoczeniem	ul. Juliana Fałata 34, Bystra Śląska	1910 r.	689/93	WKZ, dn. 11.02.1993 PSOZ-BB-5340/29/92	w granicach pb. 68 o pow. 23a, pb. 105, pgr. 492/7, 502/3, 503/2 o po. 54a 40m ²
Kapliczka murowana wraz z wyposażeniem wewnętrznym wymienionym w decyzji	Meszna	1810 r.	712/95	WKZ, dn. 22.03.1995 PSOZ-BB-5340/50/94/95	w granicach pgr 8 (nowa ewidencja pgr 561 o pow. 0,0258 ha)

Źródło: Spis obiektów nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków z terenu województwa śląskiego, <http://wkz.katowice.pl/uslugi/rejestr-zabytkow/spis-obiektow-wpisanych-do-rejestru-zabytkow/rejestr-zabytkow-nieruchomych-a> oraz „Gminna ewidencja zabytków Gminy Wilkowice”. Załącznik nr 4 do zarządzenia nr 11/2018 Wójta Gminy Wilkowice z dnia 30 stycznia 2018 r.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. oraz rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

niezgodnie z prawem¹⁶, ewidencja jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gmin.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) Zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) Inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) Inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Głównym celem prowadzenia ewidencji zabytków jest zebranie i opracowanie najistotniejszych informacji o obiektach zabytkowych niezbędnych do prowadzenia planowej polityki konserwatorskiej w zakresie:

- wpisów do rejestru zabytków;
- współpracy konserwatora przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- prac remontowo – budowlanych;
- dofinansowania prac konserwatorskich;
- przygotowywaniu szczegółowej dokumentacji obiektów dziedzictwa kulturowego.

Na terenie gminy Wilkowice obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w których zawarte zostały ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Zapisy dotyczące ochrony terenów i obiektów środowiska kulturowego uwzględniają następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego fragmentu Gminy Wilkowice dla terenów położonych we wschodniej części gminy, zlokalizowanych w miejscowości Wilkowice (obręb ewidencyjny Huciska) pomiędzy ul. Żniwną a granicą administracyjną Gminy Wilkowice (uchwała nr XVIII/181/2020 Rady Gminy Wilkowice z dnia 27 maja 2020 r.),
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkowice w zachodniej części gminy, obejmującego część Parku Krajobrazowego Beskidu Śląskiego w miejscowości Bystra i Mieszna (obręby ewidencyjne Bystra Krakowska, Mieszna) (uchwała nr XXIV/227/2020 Rady Gminy Wilkowice z dnia 9 grudnia 2020 r.),

¹⁶ Zmienione Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2019 poz. 1886)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkowice obejmującego obszar od ul. Żywieckiej w kierunku wschodnim do ul. Prostej oraz od ul. Wyzwolenia w kierunku północnym do granic administracyjnych Gminy (uchwała nr XLIV/366/2018 Rady Gminy Wilkowice z dnia 31 stycznia 2018 r.),
- Zmiana miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego gminy Wilkowice w centralnej części gminy (uchwała nr XVIII/134/2012 Rady Gminy Wilkowice z dnia 23 marca 2012 r.),
- Zmiana miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego gminy Wilkowice w we wschodniej części gminy (obejmującą obszar od ul. Prostej i Wyzwolenia w kierunku ul. Żywieckiej i torów kolejowych do granic gminy) - (uchwała nr XXIII/177/2012 Rady Gminy Wilkowice z dnia 25 lipca 2012 r.),
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkowice dla terenów położonych w części Bystrej i Miesznej od ul. Szczyrkowskiej w kierunku zachodnim do granic parku krajobrazowego Beskidu Śląskiego (uchwała nr XLV/451/2010 Rady Gminy Wilkowice z dnia 17 września 2010 r.).

Zgodnie z art. 39, ust.3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. 2021 poz. 2351, ze zm.), w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

Zgodnie z art. 67, ust.1 ww. ustawy, jeżeli nieużytkowany lub niewykończony obiekt budowlany nie nadaje się do remontu, odbudowy lub wykończenia, organ nadzoru budowlanego wydaje decyzję nakazującą właścicielowi lub zarządcy rozbiórkę tego obiektu i uporządkowanie terenu oraz określającą terminy przystąpienia do tych robót i ich zakończenia. W stosunku do obiektów budowlanych niewpisanych do rejestru zabytków, a objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, organ nadzoru budowlanego wydaje ww. decyzję po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w terminie 30 dni. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się za uzgodnienie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

5.4.1 Stan zachowania zabytków znajdujących się Gminnej Ewidencji Zabytków

Stan zachowania zabytków nieruchomych sakralnych i świeckich na terenie gminy Wilkowice, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przedstawiono w załączniku nr 1 i nr 2 do niniejszego opracowania.

Zabytki w gminie obejmują obiekty z XIX w. oraz z początków XX w. Analizując dane dotyczące stanu zachowania zabytków na terenie gminy Wilkowice (patrz. załącznik nr 1 i nr 2), należy stwierdzić, że wszystkie zabytkowe obiekty sakralne oraz większość obiektów zabytkowych świeckiej architektury i budownictwa charakteryzuje się dobrym lub bardzo dobrym stanem zachowania. Złym stanem zachowania znamionuje się część domów i chałup o konstrukcji drewnianej zrębowej, dwa domy murowane z początku XX wieku, pensjonat „Sielanka” (obecnie dom mieszkalny) o konstrukcji drewniano-murowanej oraz dwa budynki w zespole dawnego Sanatorium (obecnie Szpital Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii), tj. oczyszczalnia ścieków w technologii Hoffa i dom ogrodnika.

W wyniku powolnej degradacji obiektów zabytkowych oraz ich obecnie dobrego stanu utrzymania, stan zachowanej tkanki historycznej gminy Wilkowice ocenia się jako niezagrożony.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy

Poniżej przedstawiono obiekty zabytkowe charakteryzujące się najwyższym znaczeniem dla Gminy Wilkowice. Należą do nich obiekty, które zostały wpisane do ewidencji zabytków, Neogotycki Zespół Kościoła Parafialnego w Wilkowicach oraz dwa pomniki pamięci poświęcone bohaterom wojennym.

WILLA "FAŁATÓWKA" WRAZ Z KAPLICZKĄ, OGRODZENIEM, DRZEWOSTANEM ORAZ RUINY FUNDAMENTÓW PRACOWNI JULIANA FAŁATA WRAZ Z NAJBLIŻSZYM OTOCZENIEM

Obiekt wpisany do rejestru zabytków dnia 11.02.1993 r. (nr rejestru 689/93). Jest to Willa artysty malarza Juliana Fałata tzw. „Fałatówka” (obecnie Muzeum), murowana, z otaczającym ogrodem i ruinami pracowni, kapliczką (pracownia spłonęła w 1935 r., zachowało się tylko murowane przyziemie).

Willa znajduje się na ogrodzonej parceli przyległej do ulicy Juliana Fałata w miejscowości Bystra. Jest ona zbudowana w stylu secesyjno-modernistycznym. Jest to obiekt murowany z cegły palonej, otynkowany, niepodpiwniczony, piętrowy. Bryła zasadnicza na planie zbliżonym, do prostokąta z przybudówkami. Dachy w budynku zasadniczym wielospadowe z szerokimi okapami, kryte dachówką ceramiczną. Więźba dachowa drewniana – krokwiowo-jętkowa. Przybudówki gospodarcze posiadają dachy pulpitowe kryte na kotłowni papą, a na garażu blachą. Bryła budynku jest rozczłonkowana oraz posiada zróżnicowaną wysokość. Część budynku od strony zachodniej jest wyższa, szczytowo usytuowana względem drogi,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

posiada dach naczółkowy oraz tworzy w elewacji frontowej ryzalit. Drugi ryzalit znajduje się od strony wschodniej z przyległą parterową przybudówką mieszkalną. Elewacja frontowa posiada zróżnicowaną wysokość.

Na parterze w centralnym pomieszczeniu znajduje się obszerny hall z otwartą klatką schodową, z którego wiodą drzwi do usytuowanych wokół pomieszczeń. Na piętrze znajdują się 5 pokoi oraz łazienka¹⁷.

Rysunek 6. Willa "Fałatówka" Widok willi od strony południowo-wschodniej

Źródło: „Gminna ewidencja zabytków Gminy Wilkowice”. Załącznik nr 4 do zarządzenia nr 11/2018 Wójta Gminy Wilkowice z dnia 30 stycznia 2018 r.

Rysunek 7. Willa "Fałatówka" Widok willi od strony południowej

Źródło: „Gminna ewidencja zabytków Gminy Wilkowice”. Załącznik nr 4 do zarządzenia nr 11/2018 Wójta Gminy Wilkowice z dnia 30 stycznia 2018 r.

¹⁷ Karta biała nr 6406 z dnia 05.11.1995 r. opracowana przez Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie dostępna na stronie <https://zabytek.pl>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

KAPLICZKA MUROWANA WRAZ Z WYPOSAŻENIEM WEWNĘTRZNYM W MIEJSCOWOŚCI MESZNA

Obiekt wpisany do rejestru zabytków w dniu 22.03.1995 r. (nr rejestru 712/95). Kapliczka pw. Matki Boskiej Siewnej o konstrukcji murowanej z 1810 r. ze strefą ochrony krajobrazowej, zlokalizowana na działkach ewidencyjnych o numerach: 560, 610/4, 616. W kapliczce znajduje się ołtarz z XIX w. z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem z 1830 r. Kilka razy do roku w miejscu tym odprawiane są nabożeństwa.

Rysunek 8. Kapliczka murowana w miejscowości Meszna

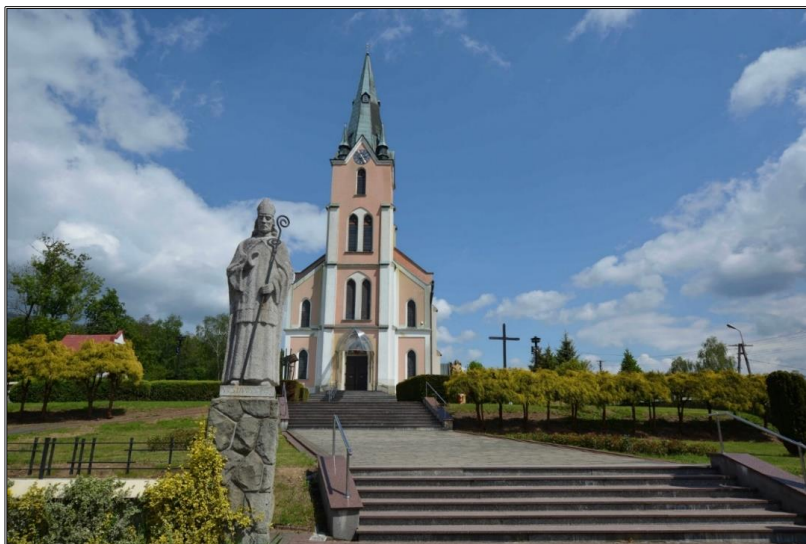
Źródło: „Gminna ewidencja zabytków Gminy Wilkowice”. Załącznik nr 4 do zarządzenia nr 11/2018 Wójta Gminy Wilkowice z dnia 30 stycznia 2018 r

NEOGOTYCKI KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. MICHAŁA ARCHANIOLA W WILKOWICACH

W Wilkowicach znajduje się piękny, neogotycki budynek kościoła parafialnego pw. Michała Archaniola. Kościół powstał w miejscu pierwotnej, wilkowickiej świątyni z roku 1577. Poświęcony został 29 grudnia 1900 r. W kościele tym są efektowne witraże, które wykonał wybitny, polski malarz i grafik, Adam Stalony-Dobrzański. Znajduje się też barokowy Ołtarz Pana Jezusa Ukrzyżowanego z ok. 1700 r., który ma status zabytku sakralnego, dwa ołtarze boczne i ambona, wykonane przez S. Jarząbka z Kęt, stacje drogi krzyżowej z 1934 roku, wykonane przez artystów ludowych: J. Kanię i A. Wajdę. Ponadto w zespole kościelnym zlokalizowana jest kapliczka¹⁸.

¹⁸ <https://wilkowice.pl>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Rysunek 9. Kościół pw. Michała Archaniola w Wilkowicach

Źródło: <https://wilkowice-michal.pl>

Obecny wystrój kościoła pochodzi z pierwszych lat XX wieku. Chrzcielnicę wykonano w 1941 roku, a jej pokrywę zrobiono na 1000-lecie chrztu Polski. Organy 15-sto głosowe znajdujące się w kościele zbudowała firma Rieger z Jagerdorf w 1909-1910 roku. Pająki, które obecnie oświetlają kościół, pochodzą z 1889 roku (mały pająk przeniesiony ze starego kościoła) oraz z 1937 rok (większy pająk)¹⁹.

Rysunek 10. Wnętrze Kościoła pw. Michała Archaniola w Wilkowicach

Źródło: <https://wilkowice.pl>

¹⁹ <https://wilkowice-michal.pl>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

POMNIK BOHATERÓW ODRODZENIA OJCZYZNY (1914 – 1920)

Pomnik ufundowany w 1921 r. przez społeczeństwo Wilkowic, w celu uczczenia mieszkańców Wilkowic, Bystrej, Mesznej i Borów, którzy oddali swoje życie w walkach o niepodległość Ojczyzny w latach 1914 r.-1920 r. Pomnik ten posadowiono na skrzyżowaniu ul. Wyzwolenia i ul. Do Lasku. W 1933 r. Związek Strzelecki, oddział Wilkowice ufundował pamiątkową tablicę z nazwiskami poległych, którą uroczyście umieszczono na frontonie pomnika. Do 2012 roku, pomnik i skwer na, którym stał, były miejscem patriotycznych uroczystości w Wilkowicach. Obecnie, w związku z budową węzła drogi ekspresowej, w uzgodnieniu z mieszkańcami, konserwatorem zabytków i władzami gminy Wilkowice, został on przeniesiony na znajdujący się ok. 500 m dalej skwer przy ul. Parkowej²⁰.

Rysunek 11. Pomnik Bohaterów Odrodzenia Ojczyzny (1914 – 1920)

Źródło: <http://www.starastrona.wilkowice.pl>

²⁰ <http://www.polskaniezwykla.pl>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

POMNIK BOHATEROM POLEGŁYM ZA OJCZYZNĘ (1939 – 1945) W WILKOWICACH

Obiekt zlokalizowany w Wilkowicach przy ulicy Wyzwolenia 115. Pomnik wystawiony został w 1952 roku przez obywateli Wilkowic. Poświęcony jest bohaterom wojny poległym za wolność ojczyzny w latach 1939-1945.

Rysunek 12. Pomnik Bohaterom Poległym za Ojczyznę (1939 – 1945) w Wilkowicach

Źródło: <http://www.starastrona.wilkowice.pl>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego – analiza szans i zagrożeń

Zachowane obiekty zabytkowe na terenie gminy Wilkowice są zróżnicowane pod względem architektonicznym, a także pod względem sposobu użytkowania i stanu zachowania. Analiza stanu dziedzictwa kulturowego i uwarunkowań jego ochrony na terenie gminy doprowadziła do rozpoznania następujących czynników determinujących jej dalszy rozwój.

W tabeli poniżej zestawiono mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia. Zdiagnozowane mocne strony oraz szanse dają możliwość dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego regionu z uwzględnieniem wartości historycznych i kulturowych tego obszaru. Należy jednak zwrócić uwagę na występujące nadal słabe strony w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, a także na potencjalne zagrożenia, które mogą powodować negatywne skutki dla ochrony obiektów i obszarów zabytkowych zlokalizowanych w granicach gminy Wilkowice.

Tabela 3. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy Wilkowice

Mocne strony	Słabe strony
— zachowanie Willi i działalności artystycznej malarza Juliana Fałata, — zachowanie tradycyjnej, regionalnej zabytkowej zabudowy mieszkaniowej i użyteczności publicznej na terenie gminy, — zachowane obiekty architektury sakralnej i kultu religijnego na terenie gminy, — zachowanie zabytków archeologicznych na terenie gminy — zachowanie pomników pamięci bohaterów wojennych, — bogate dziedzictwo niematerialne, na które składa się kultura ludowa Górali Żywieckich, — uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w gminnych dokumentach strategicznych i planistycznych (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego), — kultywowanie dziedzictwa niematerialnego regionu poprzez podtrzymywanie tradycyjnych zwyczajów i folkloru, — funkcjonujące instytucje kultury na terenie gminy, — zaangażowanie samorządu gminy oraz lokalnych organizacji pozarządowych w życiu kulturowym gminy, — bogate zasoby przyrodnicze i duży potencjał turystyczno – rekreacyjny, — systematyczna poprawa stanu obiektów zabytkowych.	— występowanie obiektów zabytkowych, które wymagają renowacji, — konkurencja turystyczna ze strony gmin sąsiednich, — niewystarczające środki w budżecie gminy na renowację zabytkowych obiektów, — niewystarczająca promocja gminy, — mało zróżnicowane zasoby dziedzictwa kulturowego objętego ochroną prawną.
Szanse	Zagrożenia

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

— rosnąca świadomość mieszkańców nt. znaczenia krajobrazu kulturowego i obiektów zabytkowych, jako produktu turystycznego, — wzrost roli mediów w popularyzowaniu tematów historycznych oraz tematów dotyczących zabytków i ich ochrony, — możliwość rewaloryzacji znaczącej części obiektów zabytkowych z wykorzystaniem środków krajowych i dotacji unijnych, — możliwość pozyskania dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł, — kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych, — prowadzenie dalszych badań archeologicznych.	— ryzyko wystąpienia negatywnych zdarzeń losowych mogących uszkodzić lub zniszczyć obiekty zabytkowe, — brak regulacji praw własności do obiektów, co w niektórych przypadkach uniemożliwia skuteczne przeprowadzanie prac remontowych, — brak możliwości podjęcia prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach stanowiących dziedzictwo kulturalne będących własnością prywatną, — trudności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, głównie przez prywatnych właścicieli, — degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzenie elementów nowej zabudowy nienawiązujących do historycznego charakteru gminy, — samowolne działania na zabytkach.
--	---

Źródło: Opracowanie własne

7. Założenia programowe**7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami**

Po przeprowadzeniu analizy określono priorytety realizacji „Program opieki nad zabytkami dla Gminy Wilkowice na lata 2022-2025”. Celem podjęcia wieloletnich i kompleksowych działań jest poprawa stanu obiektów zabytkowych, ale także ochrona dziedzictwa kulturowego i budowanie tożsamości regionalnej, jak również promowanie dotychczasowego dorobku lokalnej społeczności wśród mieszkańców gminy Wilkowice i turystów.

W ramach przedmiotowego Programu wyznaczono następujące priorytety:

- **Priorytet I.** Ochrona dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno – gospodarczego,
- **Priorytet II.** Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego,
- **Priorytet III.** Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki

W ramach wymienionych priorytetów wytyczono kierunki działań i na tej podstawie wytyczono poszczególne zadania do realizacji.

Tabela 4. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Wilkowice – priorytet I

PRIORYTET I. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ELEMENT ROZWOJU SPOŁECZNO - GOSPODARCZEGO		
Kierunki działań	Zadania	Termin realizacji
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	- Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych; - Opracowanie długofalowego, uwzględniającego kompleksowość działań, planu remontów obiektów zabytkowych; - Podjęcie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków; - Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych do nowych funkcji; - Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni (w tym parków, cmentarzy); - Rewaloryzacja obszarów i obiektów zabytkowych przemysłowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji; - Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.); - Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych.	2022-2025
Podjęcie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	- Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: parkach, cmentarzach, obszarach nieczynnych cmentarzy, dawnych parkach dworskich itp.; - Iluminacja najcenniejszych zabytków; - Umieszczanie tablic informacyjnych na zabytkach.	2022-2025
Podjęcie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	- Wspieranie rozwoju muzeów regionalnych, skansenów i innych instytucji kultury; - Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa drewnianego oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, zwyczaje itp.) oparte na miejscowych tradycjach.	2022-2025

Źródło: Opracowanie własne

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Tabela 5. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Wilkowice – priorytet II

PRIORYTET II. OCHRONA I ŚWIADOME KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO		
Kierunki działań	Zadania	Termin realizacji
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	- Opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi (w tym weryfikacja obowiązujących w zakresie aktualizacji zagadnień związanych z ochroną zabytków); - Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego; - Walka z samowolami budowlanymi; - Wdrażanie zapisów gminnych/ lokalnych programów rewitalizacji w realizacji zagospodarowania przestrzennego (w tym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego).	2022-2025
Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego	Wystąpienie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z wnioskiem o wpisanie do rejestru zabytków cennych obszarów i obiektów zabytkowych (m.in. układów urbanistycznych i ruralistycznych).	2022-2025

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 6. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Wilkowice – priorytet III

PRIORYTET III. BADANIE I DOKUMENTACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ PROMOCJA I EDUKACJA SŁUŻĄCA BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI		
Kierunki działań	Zadania	Termin realizacji
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym	- Udostępnienie informacji o zabytkach na stronie internetowej gminy; - Utworzenie systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego; - Opracowanie mapy zabytków znajdujących się na terenie gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego.	2022-2025
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	- Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego; - Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych; - Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i udział w nich; - Wspieranie i upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć.	2022-2025
Specjalistyczne rozpoznawanie badawcze	Weryfikacja obiektów wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków pod kątem zgodności ze stanem faktycznym;	2022-2025

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym	Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów wpisanych do ewidencji zabytków.	
Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej	- Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego; - Tworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej.	2022-2025

Źródło: Opracowanie własne

Zadania określone przez Gminę Wilkowice planowane są do realizacji w sposób ciągły w okresie obowiązywania Programu, tj. w latach 2022-2025. Będą one finansowane głównie ze środków własnych, budżetu Gminy Wilkowice, a w miarę możliwości uzyskania wsparcia z zewnątrz, również ze środków zewnętrznych, w tym funduszy europejskich. Ze względu na brak sprecyzowanych planów we wszystkich ww. kierunkach działań, nie jest możliwa szczegółowa charakterystyka zadań.

W poniższej tabeli przedstawiono informacje dotyczące zadań ujętych w Wieloletniej Prognozie Finansowej.

Tabela 7. Zadania zaplanowane do realizacji przez Gminę Wilkowice w zakresie ochrony zabytków i ochrony dziedzictwa kulturowego

Zadania	Termin realizacji	Nakłady finansowe
Jedność w różnorodności – rozwój tradycji regionalnych w gminie Wilkowice i w gminie Pucov – Kultywowanie tradycji. Zapewnienie wspólnej ochrony dziedzictwa kulturowego.	2022	218 125,76

Źródło: uchwała nr XXXVIII/370/2022 Rady Gminy Wilkowice z dnia 26 stycznia 2022 r. w sprawie wprowadzenia zmian do Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Wilkowice na lata 2022-2035

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w niniejszym Programie będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- a) **instrumentów prawnych** – wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, budowę parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru lub wojewódzkiej ewidencji zabytków obiektów będących własnością Gminy Wilkowice, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

- b) **instrumentów finansowych** – obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością Gminy Wilkowice, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- c) **instrumentów koordynacji** – obejmujących między innymi realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- d) **instrumentów społecznych** – obejmujących m.in. działania edukacyjne i promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- e) **instrumentów kontrolnych** – obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Program opieki nad zabytkami, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przedstawiony Radzie Gminy Wilkowice, w celu przyjęcia go uchwałą (zgodnie z pkt 3 art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Program opracowywany jest na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Wójt Gminy Wilkowice jest odpowiedzialny za sporządzanie co dwa lata sprawozdań z realizacji zadań Programu i przedstawienie ich Radzie Gminy Wilkowice.

Głównym odbiorcą niniejszego Programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców gminy Wilkowice. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad nimi oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

W poniższej tabeli przedstawiono przykładowe kryteria prowadzenia oceny realizacji Programu.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Tabela 8. Kryteria prowadzenia oceny realizacji Programu

Nazwa priorytetu	Wskaźniki
<u>PRIORYTET I</u> Ochrona dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego	• poziom wydatków budżetu Gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami, • wartość finansowa wykonanych prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach, • liczba obiektów, w obrębie których przeprowadzono prace remontowo-konserwatorskie, • wartość pozyskanych środków ze źródeł zewnętrznych, • powierzchnia, na której dokonano rewaloryzacji, • koszty bieżących prac porządkowych, • ilość zamieszczonych nowych tablic informacyjnych na zabytkach, • liczba wspartych instytucji kultury, • ilość wspartych gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa drewnianego oferujących wypoczynek i rozrywkę oparte na miejscowych tradycjach.
<u>PRIORYTET II</u> Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	• liczba miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, • liczba zrealizowanych projektów z lokalnego programu rewitalizacji, • liczba wpisanych do rejestru zabytków cennych obszarów i obiektów zabytkowych.
<u>PRIORYTET III</u> Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości	• liczba udostępnionych informacji o zabytkach na stronie internetowej Gminy, • liczba utworzonych systemów informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego, • liczba opracowanych map zabytków na terenie gminy, • liczba zrealizowanych konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych, • liczba opracowanych, wydanych publikacji (w tym folderów promocyjnych), • liczba zorganizowanych konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych, • liczba wspartych konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych, • liczba zorganizowanych szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, • liczba zorganizowanych zajęć o tematyce ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie edukacji przedszkolnej i szkolnej, • liczba wspartych zajęć o tematyce ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie edukacji przedszkolnej i szkolnej, • liczba obiektów wpisanych i wykreślonych z wojewódzkiego rejestru zabytków i/lub wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Źródło: Opracowanie własne

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Art. 71 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami mówi, iż „w zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku. Ponadto sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki”.

Zgodnie z art. 73 ustawy podmioty będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające zabytek w trwałym zarządzie albo będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa, mogą ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru albo prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Z kolei zgodnie z art. 74 ustawy dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez:

- 1) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest ten minister;
- 2) wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa jest udzielana ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Zgodnie z art. 81 w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Poniżej przedstawiono możliwe źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych. Zasadne jest sprawdzenie możliwości ubiegania się o wsparcie w instytucjach każdorazowo przed złożeniem wniosku o dotację.

Istnieje możliwość finansowania zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami z następujących źródeł:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

- Rady Gminy Wilkowice (budżet Gminy Wilkowice);
- Rady Powiatu (budżet powiatu bielskiego);
- Sejmiku Województwa (budżet województwa śląskiego);
- Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda);
- Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego) oraz innych ministrów;
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Środków Unii Europejskiej i innych środków pomocowych (m.in. PROW, RPO)
- Funduszu Kościelnego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

11. Załączniki

Załącznik 1. Wykaz zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków wraz z ich stanem zachowania – zabytki sakralne

Załącznik 2. Wykaz zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków wraz z ich stanem zachowania – świeckie zabytki architektury i budownictwa

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Załącznik 1. Wykaz zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków wraz z ich stanem zachowania – zabytki sakralne

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
Bystra						
1.	Bystra	Cmentarz parafialny parafii rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia NMP, z układem przestrzennym, zabytkowymi pomnikami, grobowcami, starodrzewiem (na cmentarzu grobowiec wybitnego artysty malarza Juliana Fałata, krzyż erekcyjny)	1880 r. (najstarszy istniejący nagrobek z 1908r.)	ul. Cmentarna	z nr 39/7, 78/2, 39/6, 78/1, 31/3, 31/2, 37	bardzo dobry
2.	Bystra	Krzyż kamienny, przydrożny	pocz. XX w.	ul. Klimczoka nr 33	dz. nr 379/1	dobry
3.	Bystra	Krzyż przydrożny drewniany na posesji zabytkowej chałupy nr 74	koniec XIX w.	ul. Klimczoka nr 74	dz. nr 5508/1	dobry
4.	Bystra	Krzyż przydrożny drewniany, figura Chrystusa drewniana, polichromowana	1850 r.	ul. Klimczoka naprzeciw domu nr 269	dz. nr 1637/3	bardzo dobry
5.	Bystra	Cmentarz parafialny parafii rzymskokatolickiej pw. Najdroższej Krwi Pana Jezusa (najstarszy istniejący nagrobek z 1931 r.)	1930 r.	ul. Kościelna	dz. nr 658, 656/7, 656/4, 656/2	bardzo dobry
6.	Bystra	Kapliczka kamienna szafkowa, wewnątrz kopia obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej	pocz. XIX w.	ul. Kowalska nr 6	Dz. nr 120/26	bardzo dobry
7.	Bystra	Kaplica Miłosierdzia Bożego (zbud. w stylu neoromańskim) -	1882 r. - 1892 r.	ul. Szczyrkowska nr 3	dz. nr 962, 24/20	bardzo dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
		część kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP				
8.	Bystra	Krzyż przydrożny kamienny przy kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia NMP	koniec XIX w.	ul. Szczyrkowska nr 3	dz. nr 929/3 (w pasie drogowym)	dobry
9.	Bystra	Krzyż przydrożny kamienny	koniec XIX w.	ul. Wyzwolenia nr 2	dz. nr 71/2	dobry
Meszna						
10.	Meszna	Kaplica pw. Matki Boskiej Siewnej konstrukcji murowanej ze strefą ochrony krajobrazowej (dz. nr 560, 610/4, 616), wewn. ołtarz z XIX w. z obrazem MB z Dzieciątkiem z 1830 r.	1810 r.	ul. Agrestowa	dz. nr 561/1, 561/2, 561/3, 561/4, 560, 610/4, 616	bardzo dobry
11.	Meszna	Kapliczka przydrożna, murowana z kamienia, we wnęce gipsowa figurka Matki Boskiej z Dzieciątkiem	ok. 1880 r.	ul. Handlowa	dz. nr 584/2	dobry
12.	Meszna	Krzyż przydrożny kamienny (fund. Wojciech Gluza, inskrypcja na postum.)	1846 r.	ul. Handlowa (naprzeciw posesji nr 34)	dz. nr 1156/3	dobry
13.	Meszna	Zespół kościoła paraf. rzymskokatolickiego pw. Niepokalanego Serca NMP – kościół z otoczeniem, ogrodzeniem, cmentarz parafialny	1950 r.	ul. Kościelna, ul. Sportowa	dz. nr 490/3, 490/1, 492/1, 492/2, 492/3	bardzo dobry
14.	Meszna	Kościół paraf. rzymskokatolicki pw. Niepokalanego Serca NMP, z otoczeniem, ogrodzeniem	1950 r.	ul. Sportowa nr 3	dz. nr 490/3	bardzo dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
15.	Meszna	Cmentarz parafialny parafii rzymskokatolickiej pw. Niepokalanego Serca NMP, najstarszy nagrobek z 1951 r.	1950 r.	ul. Sportowa nr 3	dz. nr 492/2, 492/3, 492/1	dobry
Wilkowice						
16.	Wilkowice	Cmentarz parafialny parafii rzymskokatolickiej p.w. Św. Michała, z układem przestrzennym, zabytkowymi pomnikami, starodrzewiem	1847r. (najstarszy istniejący nagrobek z 1880r.)	ul. Cmentarna	dz. nr 1746, 1716, 1715, 1691/1, 1691/2, 1593, 1742/2, 1742/1, 1735/2, 1735/1, 1714/1, 1714/2, 1692/12	dobry
17.	Wilkowice	Kaplica murowana, wewnątrz figura polichromowana Matki Boskiej z Dzieciątkiem, starodrzew w bezpośrednim sąsiedztwie kaplicy	koniec XIX w.	ul. Klonowa nr 12	dz. nr 4723	dobry
18.	Wilkowice	Cmentarz epidemiczny (nieczynny), w granicach dz. nr 1920, z zachowanymi relikami, starodrzewiem	1847 r.	Między ul. Kościelną a ul. Cienistą („Na Kapli”), pow. ok. 0,2 ha	dz. nr 1920	dobry
19.	Wilkowice	Zespół kościoła rzymskokatolickiego pw. Św. Michała: kościół, kaplica, plebania, cmentarz, drzewostan, otoczenie	1888 r. – 1900 r.	ul. Kościelna nr 14	dz. nr 4746 (kościół), 4747 (plebania), 1960/1, 5510/4 (kaplica), 1746, 1716, 1715, 1691/1, 1691/2, 1593 (cmentarz), 1996/1, 5510/4,	bardzo dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
					1745 (otoczenie kościoła)	
20.	Wilkowice	Kościół parafialny rzymskokatolicki pw. Św. Michała, murowany	1888 r. – 1900 r.	ul. Kościelna nr 14	dz. nr 4746	bardzo dobry
21.	Wilkowice	Kaplica przy kościele parafialnym rzymskokatolickim pw. Św. Michała, murowana, wewn. figura gipsowa Matki Boskiej Różańcowej, polichromowana	1888 r.	ul. Kościelna nr 14	dz. nr 5510/4, 1960/1	bardzo dobry
22.	Wilkowice	Plebania kościoła parafialnego rzymskokatolickiego pw. Św. Michała, murowana	1880r. przebudowana 1960 r.	ul. Kościelna nr 14	dz. nr 4747	bardzo dobry
23.	Wilkowice	Krzyż przydrożny kamienny (inskrpcja: Fundator Józef Jasiczek i Maryanna żona jego AD 1843, ze starodrzewiem w otoczeniu	1843 r.	ul. Kościelna	dz. nr 3614, 2017, 2018	bardzo dobry
24.	Wilkowice	Figura kamienna słupowa Matki Boski	ok. 1880 r.	ul. Krzywe Koło	dz. nr 5510/3	bardzo dobry
25.	Wilkowice	Kaplica konstrukcji drewnianej, wewnątrz ołtarz neogotycki z pełnfigurálną rzeźbą grupową – Matka Boska z Dzieciątkiem, Marią i Józefem - polichromowana	pocz. XX w.	ul. Modrzewiowa	dz. nr 472, 473/1	bardzo dobry
26.	Wilkowice	Figura przydrożna kamienna, słupowa, Św. Rozalia	ok. 1880 r.	ul. Nad Wilkówką (koło nr 40)	dz. nr 1914	dobry
27.	Wilkowice	Krzyż przydrożny szafkowy, w obudowie metalowej. Figura Chrystusa rzeźbiona w drewnie.	lata 20-te XX w.	ul. Wyzwolenia 17	dz. nr 3309	dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
		Krzyż usytuowany na posesji dawnego pensjonatu „Światowid” dr Michałaka				
28.	Wilkowice	Krzyż przydrożny kamienny z wnękową kapliczką, w której obrazek z wizerunkiem MB Częstochowskiej. Inskrypcja fundacyjna: Anton Dutka z Marią żoną fundatorzy	1857 r.	ul. Wyzwolenia 229	dz. nr 520/1	dobry
29.	Wilkowice	Kapliczka przydrożna murowana, wewnątrz figura MB Różańcowej	1850 r.	ul. Wyzwolenia, róg ul. Zawilców	dz. nr 5005	bardzo dobry
30.	Wilkowice	Figura przydrożna kamienna, polichromowana – Chrystus Nazareński, na postumencie data 1819r., inskrypcja: Michał Dobija fundator Maciej Dutka Jakub Krysta mstr. 1838 odnowiciel Wilhelm Julian Czekaj, w otoczeniu starodrzew	1819 r.	ul. Żywiecka, róg ul. Falista	dz. nr 2998/1	dobry
31.	Wilkowice	Kapliczka przydrożna kamienna, słupowa, szafkowa. W szafce za przeszkleniem współczesny obrazek MB Częstochowskiej. Fundator Antoni Jachnicki	1949 r.	ul. Żywiecka, róg ul. Wąska	dz. nr 2451/3	dobry
32.	Wilkowice	Kapliczka przydrożna kamienna, słupowa, szafkowa, z figurą Chrystusa Frasobliwego, w otoczeniu kapliczki cenny starodrzew	1858 r.	Kapliczka przydrożna kamienna, słupowa, szafkowa, z figurą Chrystusa Frasobliwego, w otoczeniu	dz. nr 2264/8	dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
				kapliczki cenny starodrzew		
33.	Wilkowice	Kapliczka murowana Matki Boskiej Częstochowskiej (wewnątrz ołtarz z obrazem MB Częstochowskiej i liczne obrazy ściennie	poł. XIX w.	Magurka Wilkowska, Wilcza Kopa (przy szlaku pieszym czerwonym)	dz. nr 47	dobry
34.	Wilkowice	Kapliczka Św. Józefa kamienna, słupowa, szafkowa, na postumencie inskrypcja: „Fundator Jan Kanik z żoną Anną Roku 1877”, w szafce figura Św. Józefa	1877 r.	Kapliczka na Rogaczu (przy szlaku na Magurkę), w sąsiedztwie ul. Magurka Straceńska	dz. nr 2230	dobry
35.	Wilkowice	Kapliczka przydrożna kamienna, słupowa z szafką, zwieńczona krzyżem, na postumencie inskrypcja: „Fundator Scepian Międzybrodzki z żoną Anną Magurka 1880”	1880 r.	Rogacz, w zespole Magurki Wilkowskiej (przy żółtym szlaku na Magurkę, ul. Magurka Straceńska)	dz. nr 39/2	dobry

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z „Gminnej ewidencji zabytków Gminy Wilkowice”. Załącznik nr 4 do zarządzenia nr 11/2018 Wójta Gminy Wilkowice z dnia 30 stycznia 2018 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Załącznik 2. Wykaz zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków wraz z ich stanem zachowania – świeckie zabytki architektury i budownictwa

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
Bystra						
1.	Bystra	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowe ²¹	pocz. XX w.	Bieniatka (ul. Nadmeszna)	dz. nr 1848/23	dobry
2.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowe ²²	lata 20-te XX w.	Bieniatka (ul. Nadmeszna) dom nr 483	dz. nr 1853/1	dobry
3.	Bystra	Schronisko PTTK pod Klimczokiem, murowano-drewniane 1 034m n.p.m.	1914 r.	Bystra	dz. nr 2056	bardzo dobry
4.	Bystra	Schronisko PTTK na Szyndzielni, murowano drewniane 1 001 m n.p.m. z ogródkiem alpinarium	1896 r. – 1897 r.	Szyndzielnia nr 8	dz. nr 894/60, 894/54, 894/59, 894/56	bardzo dobry
5.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej	lata 30-te XX w.	ul. Zgodna nr 1	dz. nr 2104, 494/21	dobry
6.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej	lata 20-te XX w.	ul. Wspólna nr 6	dz. nr 106/37	dobry
7.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej	lata 30-te XX w.	ul. Wrzosowa nr 5	dz. nr 636/9	dobry
8.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej	1910 r.	ul. Wrzosowa nr 4	dz. nr 641/22	dobry
9.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej	lata 30-te XX w.	ul. Wrzosowa nr 2	dz. nr 5486/1	dobry

²¹ Na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 lipca 2020 r. (Dz. Ustaw z 31.07.2020, poz. 1332) §1, ust. 5 teren przysiółka Bieniatka zostaje włączony do gminy o statusie miasta Szczyrk. Ponadto wskazany obiekt jest ujęty zarówno w GEZ Gminy Wilkowice, jak również w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków.

²² Na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 lipca 2020 r. (Dz. Ustaw z 31.07.2020, poz. 1332) §1, ust. 5 teren przysiółka Bieniatka zostaje włączony do gminy o statusie miasta Szczyrk. Ponadto wskazany obiekt jest ujęty zarówno w GEZ Gminy Wilkowice, jak również w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
10.	Bystra	Enklawa zabytkowej i tradycyjnej zabudowy drewnianej: zabytkowe nr 2,4,5, tradycyjne nr 8,1	pocz. XX w., lata 30-te XX w.	ul. Wrzosowa nr 2, 4, 5, 8, 14	-	dobry
11.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej	lata 30-te XX w.	ul. Wiśniowa nr 2	dz. nr 675/20	dobry
12.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej	1925 r.	ul. Wąska nr 5	dz. nr 1947	dobry
13.	Bystra	Dawna restauracja i kawiarnia „Twardy”, ob. poczta, sklep	przed 1907 r.	ul. Szczyrkowska nr 79	dz. nr 2062, 2063, 69/2	dobry
14.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej	pocz. XX w.	ul. Szczyrkowska nr 64	dz. nr 170/76, 179/6	dobry
15.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej	lata 20-te XX w.	ul. Szczyrkowska nr 57	dz. nr 316/16	dobry
16.	Bystra	Kuźnia konstrukcji murowanej (ob. warsztat mechaniczny)	lata 20-te XX w.	ul. Szczyrkowska nr 45	dz. nr 969	dobry
17.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej	pocz. XX w.	ul. Spokojna nr 9	dz. nr 31/1	dobry
18.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej	lata 30-te XX w.	ul. Spacerowa nr 10	dz. nr 2087, 48/2	dobry
19.	Bystra	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej	koniec XIX w.	ul. Nadmeszna nr 9	dz. nr 1821/4	zaniedbany
20.	Bystra	Leśniczówka konstrukcji murowanej	lata 20-te XX w.	ul. Myśliwska nr 2	dz. nr 956, 864	dobry
21.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	1928 r.	ul. Lipowa nr 3	dz. nr 1075/4	dobry
22.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Kowalska nr 15	dz. nr 289/40, 289/41	dobry
23.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	pocz. XX w.	ul. Kowalska nr 14	dz. nr 289/54	dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
24.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Kowalska nr 6	dz. nr 120/26	bardzo dobry
25.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	koniec XIX w.	ul. Kościelna nr 57	dz. nr 643/4, 2027, 2025, 642/2	dobry
26.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej z częścią gospodarczą	ok. 1910 r.	ul. Kościelna nr 13	dz. nr 751/24	dobry
27.	Bystra	Dom, dawny pensjonat „Willa Grażyna” konstrukcji drewnianej zrębowej	koniec XIX w.	ul. Kościelna nr 5	dz. nr 5463/4	bardzo dobry
28.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1925 r.	ul. Klimczoka nr 275	dz. nr 1647/5	dobry
29.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	koniec XIX w.	ul. Klimczoka nr 271	dz. nr 2045, 2139	dobry
30.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Klimczoka nr 269	dz. nr 1633/8	dobry
31.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	1880 r.	ul. Klimczoka nr 223	dz. nr 1988, 1989, 1900/9	zaniedbany
32.	Bystra	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1925 r.	ul. Klimczoka nr 200	dz. nr 1994, 1671	dobry
33.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1925 r.	ul. Klimczoka nr 169	dz. nr 5445/5	dobry
34.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1930 r.	ul. Klimczoka nr 167	dz. nr 1411, 1403/2	dobry
35.	Bystra	Pensjonat „Halamówka”, później DW „Stefanka” konstrukcji murowano-drewnianej, z przyległym ogrodem	1930 r.	ul. Klimczoka nr 138	dz. nr 1509/1, 1509/2	bardzo dobry
36.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Klimczoka nr 133	dz. nr 2069, 1267, 1262/2	dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
37.	Bystra	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej	1910 r.	ul. Klimczoka nr 118	dz. nr 1937, 2042, 1430/5	dobry
38.	Bystra	„Willa Krakowianka” ob. dom mieszkalny (w 1900r. pełniła funkcję pierwszej szkoły w Bystrej Krakowskiej)	koniec XIX w.	ul. Klimczoka nr 113	dz. nr 2039	dobry
39.	Bystra	Pomnik kamienny – obelisk z marmuru i granitu ku czci powieszonym przez hitlerowców mieszkańcom Bystrej w 1944r.	1947 r.	ul. Klimczoka nr 112	dz. nr 1266/4	bardzo dobry
40.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Klimczoka nr 109	dz. nr 1076/2	dobry
41.	Bystra	Willa „Krystyna”, konstrukcji murowanej, z ogrodem w otoczeniu, obecnie dom mieszkalny	lata 20-te XX w.	ul. Klimczoka nr 107	dz. nr 1076/16	bardzo dobry
42.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej, ganek drewniany szkieletowy	1928 r.	ul. Klimczoka nr 106	dz. nr 2101, 1086/5	bardzo dobry
43.	Bystra	Pensjonat „Sielanka” (obecnie dom mieszkalny) konstrukcji drewniano-murowanej	ok. 1910r., lata 30-te XX w.	ul. Klimczoka nr 98	dz. nr 926/20	zaniedbany
44.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Klimczoka nr 93	dz. nr 908/1	dobry
45.	Bystra	Dom z basenem sportowym, tzw. „Stadion kąpielowy”, ogród, zaplecze gospodarcze	lata 30-te XX w.	ul. Klimczoka nr 88, 88A	dz. nr 925/3, 5490/1, 926/1, 926/2, 926/6, 926/5, 926/10	dobry
46.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej, dawny pensjonat „Willa Mira – Mary” z ogrodem	1931 r.	ul. Klimczoka nr 84	dz. nr 938, 2122	bardzo dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
47.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Klimczoka nr 78	dz. nr 916/2	dobry
48.	Bystra	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej (Jana Halamy), w obrębie posesji zabytkowa kapliczka	1831 r., 1900 r.	ul. Klimczoka nr 74	dz. nr 5508/1	zaniedbany
48.	Bystra	Budynek Szkoły Podstawowej im. Synów Pułk	1907 r. – 1910 r.	ul. Klimczoka nr 68	dz. nr 5489/4	bardzo dobry
49.	Bystra	Posesja dawnego pensjonatu „Willa Chata”, w obrębie posesji dom i budynek gospodarczy konstrukcji drewnianej, ogród, ogrodzenie	ok. 1900 r.	ul. Klimczoka nr 64	dz. nr 2085, 725, 726/1, 724/2	bardzo dobry
50.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1900 r.	ul. Klimczoka nr 62	dz. nr 2075, 726/2	bardzo dobry
51.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej	lata 20-te XX w.	ul. Klimczoka nr 60	dz. nr 2086, 723	bardzo dobry
52.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej, dawny bud. Szkoły i Przedszkola „U Reicha”	1902 r.	ul. Klimczoka nr 58	dz. nr 719/11	dobry
53.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej	lata 30-te XX w.	ul. Klimczoka nr 46	dz. nr 2106, 578/6	dobry
54.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Klimczoka nr 40	dz. nr 536/2	dobry
55.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Klimczoka nr 34	dz. nr 502/7	dobry
56.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1925 r.	ul. Klimczoka nr 32	dz. nr 504/1	bardzo dobry
57.	Bystra	Remiza OSP (ob. sklep), konstrukcji murowanej	ok. 1900 r.	ul. Klimczoka nr 20	dz. nr 2119	bardzo dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
58.	Bystra	Zespół 2 budynków: murowany i drewniany	pocz. XX w., lata 30-te XX w.	ul. Klimczoka nr 19	dz. nr 2083,216	bardzo dobry
59.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej	pocz. XX w.	ul. Klimczoka nr 12	dz. nr 1949, 206	zaniedbany
60.	Bystra	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej	pocz. XX w.	ul. Klimczoka nr 2	dz. nr 1883/2, 2068	dobry
61.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej, tzw. „Willa Gocko	pocz. XX w.	ul. Kasztanowa nr 2	dz. nr 5457/1	dobry
62.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Karpacka nr 2	dz. nr 1431/1	dobry
63.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Jodłowa nr 8	dz. nr 1371/1	dobry
64.	Bystra	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej	1900 r.	ul. Jodłowa nr 2	dz. nr 2059	dobry
65.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej	lata 30-te XX w.	ul. Jasna nr 15	dz. nr 236/1	dobry
66.	Bystra	Zagroda: dom, budynek gospodarczy - konstrukcji murowanej, starodrzew	lata 20-te XX w.	ul. Jasna nr 7	dz. nr 224/2	dobry
67.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej	pocz. XX w.	ul. Jarzębinowa nr 1	dz. nr 966, 248/10	zaniedbany
68.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	1930 r.	ul. Handlowa nr 5, 5A	dz. nr 111/1, 111/2	dobry
69.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Juliana Fałata nr 182	dz. nr 795/32	dobry
70.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej	lata 20-te XX w.	ul. Juliana Fałata nr 124	dz. nr 627/13	bardzo dobry
71.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Juliana Fałata nr 116	dz. nr 638/42	zły

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
72.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej	lata 30-te XX w.	ul. Juliana Fałata nr 110	dz. nr 612/9	dobry
73.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Juliana Fałata nr 84	dz. nr 1006	dobry
74.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Juliana Fałata nr 82	dz. nr 575/4, 976	dobry
75.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej (w stylu modernizmu)	lata 30-te XX w.	ul. Juliana Fałata nr 66	dz. nr 70/5	dobry
76.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Juliana Fałata nr 40	dz. nr 27/3	dobry
77.	Bystra	Willa artysty malarza Juliana Fałata tzw. „Fałatówka” (ob. Muzeum), murowana, z otaczającym ogrodem i ruinami pracowni, kapliczką (pracownia spłonęła w 1935r., zachowało się tylko mur. przyziemie)	1910 r.	ul. Juliana Fałata nr 34	dz. nr 68/1, 503/2, 502/3, 970, 492/7	bardzo dobry
78.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Juliana Fałata nr 28	dz. nr 495/10	dobry
79.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej	ok. 1900 r.	ul. Juliana Fałata nr 26	dz. nr 489/10	dobry
80.	Bystra	Pensjonat „Willa Wanda” konstrukcji murowanej (ob. dom mieszkalny)	lata 20-te XX w.	ul. Juliana Fałata nr 22	dz. nr 974, 490/8	bardzo dobry
81.	Bystra	Blok mieszkalny– w Zespole dawnego Sanatorium	lata 30-te XX w.	ul. Juliana Fałata nr 6	dz. nr 400/43	dobry
82.	Bystra	Budynek remizy straży zakładowej, budynek mieszkalny– w Zespole dawnego Sanatorium	1925 r.	ul. Juliana Fałata nr 2H	dz. nr 400/8	dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
83.	Bystra	Budynek warsztatowy, ob. Izba Regionalna, pracownia rzeźby – w Zespole dawnego Sanatorium	1925 r.	ul. Juliana Fałata nr 2G	dz. nr 400/48	bardzo dobry
84.	Bystra	Blok mieszkalny – w Zespole dawnego Sanatorium	1948 r.	ul. Juliana Fałata nr 4A, 4B	dz. nr 400/43	dobry
85.	Bystra	Portiernia z bramą – w Zespole dawnego Sanatorium	lata 30-te XX w.	ul. Juliana Fałata nr 4C	dz. nr 400/42	dobry
86.	Bystra	Kino i Przedszkole, ob. GOK – w Zespole dawnego Sanatorium	1950 r.	ul. Juliana Fałata nr 2K	dz. nr 400/41	bardzo dobry
87.	Bystra	Blok mieszkalny – w Zespole dawnego Sanatorium	lata 30-te XX w.	ul. Juliana Fałata nr 2D	dz. nr 400/40	dobry
88.	Bystra	Hotel pracowniczy, ob. hotel i apartamentowiec – w Zespole dawnego Sanatorium (ob. Szpital Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii)	1924 r.	ul. Juliana Fałata nr 2C	dz. nr 400/14, 400/39	bardzo dobry
89.	Bystra	Fontanna parkowa kamienna – w Zespole dawnego Sanatorium (ob. Szpital Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii)	1925 r.	ul. Juliana Fałata nr 2B	dz. nr 400/19	dobry
90.	Bystra	Kapliczka kamienna z figurą Matki Boskiej w parku – w Zespole dawnego Sanatorium (ob. Szpital Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii)	1925 r.	ul. Juliana Fałata nr 2B	dz. nr 400/18	bardzo dobry
91.	Bystra	Park z alejkami, drzewostanem, układem przestrzennym, małą architekturą – w Zespole dawnego Sanatorium (ob.	1897r., lata 60-te XX w.	ul. Juliana Fałata nr 2A, 2B, 2C, 2I	-	dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
		Szpital Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii)				
92.	Bystra	Oczyszczalnia ścieków w technologii Hoffa – w Zespole dawnego Sanatorium (ob. Szpital Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii)	1936 r.	ul. Juliana Fałata nr 2B	dz. nr 400/38	zaniedbany
93.	Bystra	Centralna kuchnia – w Zespole dawnego Sanatorium (ob. Szpital Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii)	1936 r.	ul. Juliana Fałata nr 2B	dz. nr 400/20	bardzo dobry
94.	Bystra	Stacja trafo – w Zespole dawnego Sanatorium (ob. Szpital Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii)	1924 r.	ul. Juliana Fałata nr 2B	dz. nr 400/21	bardzo dobry
95.	Bystra	Dom ogrodnika – w Zespole dawnego Sanatorium (ob. Szpital Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii)	1924 r.	ul. Juliana Fałata nr 2I	dz. nr 400/9	zaniedbany
96.	Bystra	Pawilon medyczny 4 – w Zespole dawnego Sanatorium (ob. Szpital Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii)	1936 r. – 1948 r.	ul. Juliana Fałata nr 2B	dz. nr 400/13, 400/46	bardzo dobry
97.	Bystra	Pawilon medyczny 2 i 3 z leżalniami – w Zespole dawnego Sanatorium (ob. Szpital	1912 r. – 1925 r.	ul. Juliana Fałata nr 2B	dz. nr 400/13, 400/12	bardzo dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
		Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii)				
98.	Bystra	Pawilon medyczno-administracyjny – w Zespole dawnego Sanatorium (ob. Szpital Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii)	1898 r., 1912 r.	ul. Juliana Fałata nr 2B	dz. nr 400/11	bardzo dobry
99.	Bystra	Budynek stacji pomp – w Zespole dawnego Sanatorium (ob. Szpital Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii)	1924 r.	ul. Juliana Fałata nr 2B	dz. nr 400/11	bardzo dobry
100.	Bystra	Budynek d. dyrektorówki, ob. przychodnia lekarska – w Zespole dawnego Sanatorium (ob. Szpital Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii)	1912 r.	ul. Juliana Fałata nr 2A	dz. nr 400/50	bardzo dobry
101.	Bystra	Zespół dawnego Sanatorium (ob. Szpital Specjalistyczny Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii, GOK, osiedle mieszkaniowe)	1897 r. – 1950 r.	ul. Juliana Fałata, ul. Szczyrkowska, ul. Górską	-	dobry
102.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Działkowa nr 5	dz. nr 633/11	dobry
103.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej	ok. 1920 r.	ul. Dolna nr 1	dz. nr 2035	dobry
104.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	1920 r./1930 r.	ul. Cicha nr 3	dz. nr 34/4	dobry
105.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej, z przyległym ogrodem, dawny hotel i Restauracja u Pawlusia	koniec XIX w.	ul. Boczna nr 2	dz. nr 1944, 188/1, 188/2, 2032	bardzo dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
		(ob. administracja Sp-ni „Bystrzanka”, Restauracja				
106.	Bystra	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1910 r.	ul. Bliska nr 3	dz. nr 512/1	dobry
107.	Bystra	Dom konstrukcji murowanej (dawna poczta)	lata 20-te XX w.	ul. Bliska nr 2	dz. nr 2091, 516/1, 516/8	dobry
108.	Bystra	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Beskidzka nr 26	dz. nr 638/5	dobry
109.	Bystra	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej	Koniec XX w.	ul. Akacyjowa nr 3	dz. nr 3985/1	dobry
Meszna						
110.	Meszna	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Agrestowa nr 36	dz. nr 565	dobry
111.	Meszna	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1930 r.	ul. Agrestowa nr 44	dz. nr 562/5	dobry
112.	Meszna	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Energetyków nr 9	dz. nr 1046/1	dobry
113.	Meszna	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1930 r.	ul. Energetyków nr 27	dz. nr 1026	dobry
114.	Meszna	Zagroda mieszkalno-gospodarcza (dom i zabud. gospod.)	1920 r.	ul. Handlowa nr 6	dz. nr 582	dobry
115.	Meszna	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	1922 r.	ul. Handlowa nr 13	dz. nr 586	dobry
116.	Meszna	Dawna gospoda konstrukcji murowanej, ob. sklep	1900 r.	ul. Handlowa nr 23	dz. nr 589	dobry
117.	Meszna	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1925 r.	ul. Leśna nr 13	dz. nr 32/3	dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
118.	Meszna	Dom konstrukcji murowano-drewnianej	pocz. XX w.	ul. Lipowa nr 5	dz. nr 915	dobry
119.	Meszna	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Orczykowa nr 5	dz. nr 921/4	dobry
120.	Meszna	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Orczykowa nr 24	dz. nr 843/3	dobry
121.	Meszna	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1928 r.	ul. Orczykowa nr 28	dz. nr 844	dobry
122.	Meszna	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1890 r.	ul. Pasterska nr 5	dz. nr 40/1	zaniedbany
123.	Meszna	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej	pocz. XX w.	ul. Pod Skoczną nr 23	dz. nr 788/8	dobry
124.	Meszna	Dom konstrukcji murowanej	pocz. XX w.	ul. Słoneczna nr 32	dz. nr 1103/10	dobry
125.	Meszna	Dom konstrukcji drewniano-murowanej	lata 30-te XX w.	ul. Strażacka nr 29	dz. nr 66/3	dobry
126.	Meszna	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	Ul. Szkolna nr 7	dz. nr 658/2	dobry
127.	Meszna	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	1928 r.	Ul. Szkolna nr 26	dz. nr 620/3	dobry
Wilkowice						
128.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej	lata 30-te XX w.	ul. Dębowa 20	dz. nr 1447/28	dobry
129.	Wilkowice	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej	pocz. XX w.	ul. Dębowa 13	dz. nr 2337, 2338/2	dobry
130.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej	ok. 1928 r.	ul. Do Łasku nr 26/róg ul. Wypoczynkowa	dz. nr 3319/156	dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
131.	Wilkowice	Budynek stacji kolejowej PKP Wilkowice – Bystra, konstrukcji murowanej	1878 r.	ul. Dworcowa nr 3	dz. nr pgr 3151/16	zaniedbany
132.	Wilkowice	Dom mieszkalno-gospodarczy konstrukcji drewnianej	lata 20-te XX w.	ul. Dworcowa nr 10	dz. nr 5552/3	dobry
133.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Górska nr 11	dz. nr 4705, 1081/4	dobry
134.	Wilkowice	Dom konstrukcji murowanej	ok. 1930 r.	ul. Grabecznik nr 41	dz. nr 4803, 3194/12	dobry
135.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Grabecznik nr 68	dz. nr 4974	dobry
136.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Grabecznik nr 94	dz. nr 4989, 3294/4	dobry
137.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej (dach kryty gontem)	lata 20-te XX w.	ul. Grabecznik nr 111 (d. nr 142)	dz. nr 3269/4	dobry
138.	Wilkowice	Dom konstrukcji murowane	ok. 1935 r.	ul. Grabecznik nr 116	dz. nr 4986, 3257/2, 3258/2	dobry
139.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Grabecznik nr 118	dz. nr 5467/1	dobry
140.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Jesienna nr 18	dz. nr 4757	dobry
141.	Wilkowice	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowe	pocz. XX w.	ul. Klonowa nr 12	dz. nr 1431/5	dobry
142.	Wilkowice	Dom konstrukcji murowanej	ok. 1935 r.	ul. Kolejowa nr 22	dz. nr 4780, 2983	dobry
143.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Kolejowa nr 39	dz. nr 3046/9	dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
144.	Wilkowice	Szkoła Podstawowa im. Władysława Jagiełły	1909r.-1910r. (ówczesna nazwa: Szkoła Ludowa im. Króla Władysława Jagiełły). W latach 1935-36 dobudowano salę gimnast., na niej 4 sale lekcyjne, a nad starym budynkiem drugie piętro	ul. Kościelna nr 10	dz. nr 5541/1	dobry
145.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewniano-murowanej	pocz. XX w.	ul. Krzywe Koło nr 7	dz. nr 4743, 4744, 1931/1, 1931/2	dobry
146.	Wilkowice	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej	koniec XIX w.	ul. Kwiatowa nr 17	dz. nr 4839	dobry
147.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Leszczynowa nr 3A	dz. nr 4735, 1579/1	dobry
148.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Leśna nr 12	dz. nr 2422/1	dobry
149.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Nad Wilkówką nr 20	dz. nr 1583/3	dobry
150.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Nad Wilkówką nr 26	Dz. nr 4888, 1597/3	dobry
151.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1930 r.	ul. Nad Wilkówką nr 40	dz. nr 4927, 1754	dobry
152.	Wilkowice	Pomnik Bohaterów Odrodzenia Ojczyzny (przeniesiony w 2012r. pod Urząd Gminy ze skrzyżowania ul. Wyzwolenia z	1921 r.	ul. Parkowa	dz. nr 5533/1	bardzo dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
		ul. Do Lasku)				
153.	Wilkowice	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1920 r.	ul. Siewna nr 13	dz. nr 4947, 1584/3	zaniedbany
154.	Wilkowice	Dom konstrukcji murowanej (modernistyczny)	lata 30-te XX w.	ul. Sportowa nr 16	dz. nr 3314/49, 3314/48, 3314/47	dobry
155.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej	lata 20-te XX w.	ul. Sportowa nr 20A, 20B	dz. nr 3314/46, 3314/45	dobry
156.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Szkolna nr 7	dz. nr 626/3	dobry
157.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Wiśniowa nr 18	dz. nr 2047/1	dobry
158.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej (d. pensjonat)	ok. 1920 r.	ul. Wypoczynkowa nr 15	dz. nr 3319/45	dobry
159.	Wilkowice	Dom konstrukcji murowanej, d. pensjonat „Światowid” dr Kazimierza Michalaka	lata 20-te XX w.	ul. Wyzwolenia nr 17	dz. nr 4804, 3308, 3309	dobry
160.	Wilkowice	Dom konstrukcji murowanej	przełom XIX/XX w.	ul. Wyzwolenia nr 56	dz. nr 4879, 2957/9	dobry
161.	Wilkowice	Dom konstrukcji murowanej (ob. mieszkalno-handlowy)	ok. 1900 r.	ul. Wyzwolenia nr 62	dz. nr 4934, 2797/1, 2797/2	dobry
162.	Wilkowice	Dom konstrukcji murowanej	1929 r.	ul. Wyzwolenia nr 105	dz. nr 4929, 2248	dobry
163.	Wilkowice	Dom konstrukcji murowanej	ok. 1928 r.	ul. Wyzwolenia nr 173	dz. nr 1154, 4827	dobry
164.	Wilkowice	Zagroda: dom konstrukcji drewnianej zrębowej, stodoła murowano-drewniana	ok. 1925 r.	ul. Wyzwolenia nr 184	dz. nr 718/2	dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
165.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1920 r.	ul. Wyzwolenia nr 222	dz. nr 4971	dobry
166.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Wyzwolenia nr 257	dz. nr 449/3	dobry
167.	Wilkowice	Dom konstrukcji murowano-drewnianej	1880 r.	ul. Wyzwolenia nr 260	dz. nr pgr 503, 201/1	dobry
168.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Wyzwolenia nr 265/265A	dz. nr 418/8,, 418/9	bardzo dobry
169.	Wilkowice	Pomnik bohaterów wojny 1939-1945, kamienny, zwieńczony orłem piastowskim	1952 r.	ul. Wyzwolenia, róg ul. Wierzbowa	dz. nr 2030	bardzo dobry
170.	Wilkowice	Dom, dawna leśniczówka konstrukcji drewniano-murowanej z ogrodem w granicach działki – pkt. 4	pocz. XX w.	ul. Żywiecka nr 9	dz. nr 214/156, 214/155, 214/157, 214/158	dobry
171.	Wilkowice	Zespół Szpitala Kolejowego (d. sanatorium), rozciągający się na zboczu, w skład zespołu wchodzi: budynek szpitala, ogród – w granicach jak pkt.4	1926-1930 r.	ul. Żywiecka nr 17A, 19, 19A	dz. nr 3101/1, 3099/1, 4789, 3100/1, 3100/3, 3063/4, 3063/9, 3063/8, 3063/2, 3063/9, 3102, 3103, 3062	bardzo dobry
172.	Wilkowice	Budynek Szpitala Kolejowego (d. sanatorium), konstrukcji murowanej - w zespole szpitalno-ogrodowym	1926-1930 r.	ul. Żywiecka nr 19	dz. nr 3063/4, 3102, 3063/9, 3063/2	bardzo dobry
173.	Wilkowice	Ogród Szpitala Kolejowego (d. sanatorium), rozciągający się na zboczu wokół budynku szpitala, w ogrodzie liczny starodrzew	1926-1930 r.	ul. Żywiecka nr 17A, 19, 19A	dz. nr 3101/1, 3099/1, 4789, 3100/1, 3100/3, 3063/4, 3063/9, 3063/8, 3063/2,	bardzo dobry

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres	Nr ew. dz.	Stan zachowania
					3063/9, 3102, 3103, 3062	
174.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	ok. 1928 r.	ul. Żywiecka nr 64	dz. nr 4883, 3000/1	dobry
175.	Wilkowice	Chałupa konstrukcji drewnianej zrębowej	pocz. XX w.	ul. Żywiecka nr 74	dz. nr 2675/2	dobry
176.	Wilkowice	Dom konstrukcji murowanej, wraz z otoczeniem w granicach ogrodzenia (ob. restauracja)	lata 20-te XX w.	ul. Żywiecka nr 96	dz. nr 4914, 2644/1	bardzo dobry
177.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Żywiecka nr 97	dz. nr 4900, 2178/4	dobry
178.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej z częścią gospodarczą konstrukcji szkieletowej	lata 30-te XX w.	ul. Żywiecka nr 101	dz. nr 2172/5	dobry
179.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 20-te XX w.	ul. Żywiecka nr 196	dz. nr 4987, 942/1	dobry
180.	Wilkowice	Dom konstrukcji drewnianej zrębowej	lata 30-te XX w.	ul. Żywiecka nr 198	dz. nr	dobry
181.	Wilkowice	Budynek schroniska górskiego, murowany z kamienia, wraz z otoczeniem krajobrazowym (strefa krajobrazowa)	1903 r.	ul. Magurka Wilkowicka Szczyt Magurki Wilkowskiej 909 m n.p.m. w Beskidzie Małym	dz. nr 130/2, 214/139	bardzo dobry

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z „Gminnej ewidencji zabytków Gminy Wilkowice”. Załącznik nr 4 do zarządzenia nr 11/2018 Wójta Gminy Wilkowice z dnia 30 stycznia 2018 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WILKOWICE NA LATA 2022-2025

Spis tabel, rysunków i wykresów

Tabela 1. Wykaz zabytków archeologicznych na terenie gminy Wilkowice	32
Tabela 2. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu gminy Wilkowice wpisanych do Rejestru Zabytków Nieruchomych „A” Województwa Śląskiego	42
Tabela 3. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy Wilkowice	51
Tabela 4. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Wilkowice – priorytet I	53
Tabela 5. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Wilkowice – priorytet II	54
Tabela 6. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Wilkowice – priorytet III	54
Tabela 7. Zadania zaplanowane do realizacji przez Gminę Wilkowice w zakresie ochrony zabytków i ochrony dziedzictwa kulturowego	55
Tabela 8. Kryteria prowadzenia oceny realizacji Programu	57
Rysunek 1. Położenie gminy Wilkowice na tle powiatu bielskiego i województwa śląskiego	23
Rysunek 2. Pełne logo Gminy Wilkowice	25
Rysunek 3. Samodzielny sygnet Gminy Wilkowice	25
Rysunek 4. Formy ochrony przyrody w granicach gminy Wilkowice	30
Rysunek 5. Manekiny dawnych mieszkańców gminy Wilkowice w strojach ludowych Górali Żywieckich	37
Rysunek 6. Willa "Fałatówka" Widok willi od strony południowo-wschodniej	46
Rysunek 7. Willa "Fałatówka" Widok willi od strony południowej	46
Rysunek 8. Kapliczka murowana w miejscowości Mieszna	47
Rysunek 9. Kościół pw. Michała Archanioła w Wilkowicach	48
Rysunek 10. Wnętrze Kościoła pw. Michała Archanioła w Wilkowicach	48
Rysunek 11. Pomnik Bohaterów Odrodzenia Ojczyzny (1914 – 1920)	49
Rysunek 12. Pomnik Bohaterom Poległym za Ojczyznę (1939 – 1945) w Wilkowicach	50
Załącznik 1. Wykaz zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków wraz z ich stanem zachowania – zabytki sakralne	61
Załącznik 2. Wykaz zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków wraz z ich stanem zachowania – świeckie zabytki architektury i budownictwa	67